

**Mendelova univerzita v Brně
Zahradnická fakulta v Lednici**

**Život a dielo významnej osobnosti českého trvalkárstva
Markéta Müllerová**

Diplomová práca

**Vedúci diplomovej práce:
Ing. Jiří Martínek, Ph.D.**

**Vypracoval:
Radoslav Skalský**

Lednice 2011

Prehlásenie

Prehlasujem, že som diplomovú prácu na tému „Život a dielo významnej osobnosti českého trvarkárstva“ vypracoval samostatne a použil som pramene, ktoré citujem a uvádzam v priloženom súpise literatúry.

Súhlasím, aby práca bola uložená v knižnici Záhradníckej fakulty Mendelovej univerzity v Brne a sprístupnená k študijným účelom.

V Lednici, dňa:

Podpis:

Pod'akovanie

Ďakujem Ing. Jiřimu Martínkovi, Ph.D., vedúcemu práce, za jeho odborné vedenie, rady a podnetné nápady, predovšetkým za jeho trpezlivosť a ochotu pri konzultáciách k spracovaniu tejto práce. Taktiež Ďakujem všetkým ostatným, ktorý prispeli svojimi radami a skúsenosťami, a umožnili vznik tejto práce.

1. Úvod.....	6
2. Cieľ práce.....	7
3. Literárny prehľad	8
3.1. Vymedzenie základných pojmov	8
3.2. Historický vývoj použitia trvaliek v ČR.....	11
3.2.1. Druhá polovica 19. a začiatok 20. storočia.....	11
3.2.2. Obdobie pred a po 1. svetovej vojne.....	13
3.2.3. Obdobie po 2. svetovej vojne	15
3.3. Markéta Müllerová (1898 – 1981).....	17
3.3.1. Biografia osobnosti	17
3.3.1.1. Pôvod a rodinné zázemie M. Müllerovej.....	17
3.3.1.2. Vzdelanie	18
3.3.1.3. Prax a zamestnanie do obdobia II. sv. vojny	18
3.3.1.4. Nacistická perzekúcia a jej dopad.....	19
3.3.1.5. Prax a zamestnanie počas a po II. sv. vojne.....	20
3.3.1.6. Publikáčna činnosť a vplyv na nasledovníkov	20
3.3.1.7. Charakteristika osobnosti.....	21
3.3.1.8. Vzory a inšpirácia	22
3.3.1.8.1. Karl Foerster (1874 – 1970).....	22
3.4. Dielo Markéty Müllerovej	23
3.4.1. Firma Bratři Schützové a pestovanie trvaliek.....	23
3.4.1.1. Vývoj školského statku MZLU v Brně.....	24
3.4.2. Pôsobenie M. Müllerovej v 20. a 30. rokoch 20. storočia	26
3.4.3. Vila Tugendhat	27
3.4.4. Výsadby trvaliek v zámockom parku v Lednici	29
3.4.4.1. Trvalkové rabato na hlavnom parteri.....	30
3.4.4.2. Perenetum	31
3.4.4.3. Perenetum v poslednom boskete od zámku.....	32
3.4.5. Realizácie v období 60. rokov	33
3.4.6. Arborétum a botanická záhrada VŠZ v Brne.....	33
3.5. Spôsoby použitia trvaliek a ich členenie podľa M. Müllerovej.....	34
4. Materiál a metódy	46
4.1. Prehľady sortimentov vytrvalých rastlín	46
4.1.1. Použité materiáli	46
4.1.1.1. Historické sortimenty.....	46
4.1.1.2. Súčasnú sortimenty	46
4.1.1.3. Súčasnú sortimenty použiteľné v historických úpravách.....	47
4.1.2. Metodika práce	47
4.1.1.1. Historické sortimenty.....	47
4.1.1.2. Súčasnú sortimenty	47
4.1.1.3. Súčasnú sortimenty použiteľné v historických úpravách.....	47
4.2. Rekonštrukcia Pereneta v zámockom parku v Lednici.....	47
4.2.1. Použité materiály	47
4.2.1.1. Lokalizácia objektu.....	47
4.2.1.2. Historický vývoj zámockého parku v Lednici ako celku	48
4.2.1.3. Historický vývoj formálnej záhrady	49
4.2.1.4. Historický vývoj Pereneta.....	50
4.2.1.5. Prírodné pomery	51
4.2.1.5. Vlastnícke vzťahy v objekte	52
4.2.1.5. Kategórie pamiatkovej ochrany	52

4.2.1.6. Predmet a cieľ pamiatkovej ochrany	53
4.2.1.7. Formálna záhrada – súčasný stav.....	53
4.2.1.8. Súčasný stav Pereneta.....	54
4.2.1.9. Plán obnovy Pereneta.....	54
4.2.1.10. Súčasný stav Pereneta.....	55
4.2.1.11. Cieľový stav	55
4.2.2. Metodika práce	56
5. Výsledky práce	57
5.1. Prehľady sortimentov vytrvalých rastlín	57
5.2. Rekonštrukcia Pereneta v zámockom parku v Lednici.....	58
6. Diskusia	60
7. Záver	62
8. Súhrn.....	63
9. Resume.....	64
10. Zoznam použitej literatúry	65
11. Prílohy.....	69

1. Úvod

Použitie trvaliek má v ČR dlhú históriu. Výraznejšie sa začínajú uplatňovať až koncom 19. a začiatkom 20. storočia, no sú prítomné v histórii záhradného umenia od nepamäti a menil sa len ich význam, čo ich v niektorých obdobiach vytlačilo až na okraj záujmu, inokedy opäť získali na popularite. Avšak taký rozsah ako v období medzi vojnami, obľúbenosť trvaliek nedosahuje ani dnes. V tomto období sa na poli trvarkárstva objavujú osobnosti zvučných mien ako František Thomayer, Martin Fulín, Josef Vaněk a ďalší.

Práve v tomto období sa na scéne českého záhradníctva objavuje skromná, málo známa osobnosť Markéty Müllerovej. S jej pôsobením a životom sú spojené pre väčšinu odbornej verejnosti i laikov mnohé otázky, ktoré sa táto práca bude snažiť objasniť. Tým že M. Müllerová výraznejšie nepublikovala a absencia obsiahlejších publikácií venujúcich sa M. Müllerovej ako osobnosti, či jej práci, spôsobilo, že je mnohým ľuďom v odbore známa, avšak málokto vie o nej niečo viac, ako to, že bola spoluautorkou záhrady pri vile Tugendhat a pracovala na návrhoch trvarkových výsadiieb v zámockom parku v Lednici.

V dnešnej dobe, kedy trvalky nadobúdajú na obľube, sa stupňuje záujem o prácu ľudí, ktorí sa o trvalky zaujímali i v dobách minulých. Ich skúsenosti a zistenia sú pre dnešných trvarkárov vysoko hodnotné, pretože tieto informácie nemusia získavať prácnym výskumom. Bohatá minulosť českého trvarkárstva, ponúka možnosť stavať na základoch, ktoré už boli položené a opäť dosiahnuť niekdajšej slávy českého trvarkárstva.

2. Cieľ práce

Práca pozostáva z troch hlavných častí:

1. Cieľom práce je spracovať literárny prehľad, ktorý sa venuje zmapovaniu života a diela vybranej osobnosti českého trvalkárstva (Markéta Müllerová). Súčasť tejto časti práce je dostupné materiály digitalizovať a budú priložené k práci ako príloha.
2. Súčasne budú spracované i sortimenty trvaliek používaných v histórii a budú porovnané so súčasnými sortimentmi trvaliek. Výstup tejto časti spočíva vo vytvorení ponuky súčasných sortimentov použiteľných v historických úpravách. Obdobie z ktorého budú vypracované historické sortimenty, je potrebné zosúladiť s obdobím vzniku rekonštruovaných výsadiieb v nasledujúcej časti.
3. Poslednou časťou práce je projekt rekonštrukcie trvalkových výsadiieb vo vybranom objekte záhradného umenia (trvalkové perenetum v zámockom parku v Lednici). Súčasťou je i spracovanie projektovej dokumentácie s položkovým rozpočtom nákladov a spracovaným projektom údržby.

3. Literárny prehľad

3.1. Vymedzenie základných pojmov

Trvalky (vytrvalé rastliny, pereny, ostálky) – sú skupina rôznorodých okrasných rastlín takých, ktoré v daných zemepisných podmienkach prečkávajú zimu a ostávajú na stanovišti niekoľko rokov. Nepriaznivým vegetačným podmienkam cez zimu odolávajú však väčšinou len ich podzemné orgány, tj. korene, podzemky, hlúzy alebo cibule, ktoré ich prečkávajú ukryté v zemi. Listy, stonky a ostatné nadzemné časti u väčšiny trvaliek cez zimu zahynú a na jar znovu z neporušených podzemných častí, do ktorých sa na jeseň stiahla väčšina zásobných látok (MACHALA, 1964).

Vnútorne členenie trvaliek je značne zložitá a mnohoznačné. Je možné ich triediť podľa praktickej použiteľnosti, taktiež i podľa ekologických nárokov jednotlivých podskupín. (MACHOVEC, 1983)

Trvalky uplatňované v sadovníckej tvorbe rozdeľujeme (s vedomím určitej nepresnosti) do týchto ekologicko-pestovateľských skupín (MACHOVEC, 1983):

- *Oreofyty* – rastliny horských areálov
- *Xerofyty* – rastliny stanovišť, ktoré, predovšetkým v dobe potenciálnej vegetácie, trpia nedostatkom vlhky
- *Mezofyty* – rastliny z lokalít kde sa neobjavujú žiadne extrémne podmienky. Obdobie kvitnutia podľa jednotlivých druhov sa predlžuje od jari až do jesene. Sú to rastliny hlavne humózných pôd na zatienených i svetlých stanovištiach. Do tejto skupiny patrí najväčšie množstvo trvaliek uplatňovaných na náročných záhonoch.
- *Hygrofyty* – rastliny ktoré vyžadujú trvalé a výdatné zásobovanie vodou
- *Hydrofyty* – rastliny vodných plôch a tokov
- *Psamofyty* – rastliny piesčitých stanovišť
- *Halofyty* – rastliny zasolených stanovišť

Trvalkový záhon - je umelo vytvorené spoločenstvo takých vytrvalých bylín, ktoré sú v našich klimatických podmienkach mrazuvzdorné a schopné plniť svoju funkciu a kompozičný zámer niekoľko vegetačných sezón. Sú to trvalky (vrátane okrasných tráv

a papradí), cibulnaté i hluznaté rastliny, ktoré nie je nutné každoročne v našich podmienkach vyberať z pôdy. (ŠIMEK, 2006)

Rabato – sú pravidelné záhony, väčšinou obdĺžnikovitého tvaru. Môžu byť rôzne dlhé a rôzne široké. Je to najstarší spôsob použitia kvetín v záhradách. Šírka rabata býva obvykle 150 – 250 cm. Trvalky sú tu usporiadané od nižších druhov, ktoré tvoria okraj, cez stredne vysoké, ktoré tvoria stredné pásmo, až po vyššie druhy v pozadí.

V pôvodných rabatách sa toto výškové odstupňovanie dodržovalo dosť prísne, tak sa vyznačujú určitou kompaktnosťou. Prejavujú sa tu síce farby jednotlivých druhov, ale ich vzrastové zaujímavosti zanikajú (VANĚK, VAŇKOVÁ, 1982).

Rabatá novšieho typu sa vyznačujú tým, že nie sú už tak prísne výškovo usporiadané. Sú tu kladené väčšie nároky na výtvarné schopnosti navrhovateľa. (VANĚK, VAŇKOVÁ, 1982)

Voľné skupinové výsadby – podstata spočíva v tom, že z nízkych trvaliek sa vysadí základný nepravidelný koberec, do ktorého sa potom vysádzajú väčšie alebo menšie skupiny trvaliek stredne vysokých až vyšších, spolu s využitím okrasných tráv. Používa sa tu väčšie množstvo jednotlivých druhov, vzájomne sa farebne harmonizujú a využívajú sa zvlášť tie druhy, ktoré majú po celý rok ozdobné olistenie. Preto má tento spôsob svoje prednosti pred rabatmi, kde v mase kvetín krása jednotlivých druhov zaniká (VANĚK, VAŇKOVÁ, 1982).

Masovo kvitnúce voľné skupiny – sa svojím charakterom blížia zmiešaným rabatám. Majú však na rozdiel od rabat nepravidelný pôdorys a používajú sa kompozičné zásady pre voľné trvalkové skupiny. Využívajú sa prevažne bohato kvitnúce druhy podobne ako u rabat, avšak jednotlivé druhy používame vo väčších množstvách, asi 15 – 20 kusov (VANĚK, 1973), aby pôsobili v dobe kvitnutia naozaj masovo. Nie je možné vytvoriť ich v malej mierke (VANĚK, VAŇKOVÁ, 1982). Šírka týchto partií nemá byť menšia než 2 – 3 m (VANĚK, 1973).

I tieto masovo kvitnúce voľné skupiny majú byť zaujímavé tiež priestorovo, nielen farebne. Celá skupina má byť samozrejme tiež výškovo odstupňovaná vzhľadom k stanovišťu, odkiaľ je pozorovaná (VANĚK, VAŇKOVÁ, 1982). Vyložene nízke druhy sa nepoužívajú, pretože by sa zo vzdialenejšieho pohľadu neuplatnili. Medzi nižšie druhy,

ku ktorým počítame trvalky vysoké 30 – 50 cm, môžeme umiestniť skupiny vyšších trvaliek (VANĚK, 1973).

Dôležité je, aby tieto skupiny kvetín mali pozadie, proti ktorému sa ich farby budú dobre odrážať. Ďalej je nutný určitý odstup, najlepšie väčšia trávniková plocha, ktorá zdôrazní farebnú kompozíciu kvetín. (VANĚK, 1973)

Historická záhrada - je architektonická a vegetačná kompozícia, ktorá je z hľadiska dejín alebo umenia celospoločensky významná a ako taká je považovaná za pamiatku. Historická záhrada je architektonická kompozícia, ktorej materiál je predovšetkým rastlinný, teda živý a ako taký je pominuteľný a obnoviteľný. Jej vzhľad vyplýva zo stálej rovnováhy medzi cyklickou zmenou ročných období, rašenia a odumierania prírody, umeleckej vôle a dômyselného zámeru, ktorý sa snaží ustáliť jej stav. Historická záhrada, či je alebo nie je pripojená k budove – v kladnom prípade je jej neodmysliteľným doplnkom – nemôže byť odtrhnutá od svojho vlastného mestského alebo dedinského prostredia a to bez ohľadu na to, či je umelé alebo prirodzené. (ANONYMUS, 2002)

Obnova historickej zelene – Historické záhrady a parky sú cenným kultúrnym dedičstvom predchádzajúcich generácií. Na rozdiel od stavebných pamiatok podliehajú veľkým zmenám v čase a vyžadujú trvalú starostlivosť. V určitom veku alebo za určitých okolností sú aj pri dobre ošetrovaných objektoch potrebné zásadnejšie opatrenia biologického charakteru. Podľa účelu a rozsahu prác sa rozlišuje asanácia, adaptácia a rekonštrukcia. Všetky tieto zásahy sa často prelínajú a dopĺňajú. Výsledkom je celková revitalizácia riešeného priestoru. (TOMAŠKO, SUPUKA, 2003 IN NOVÁK, 2005)

Projekt údržby zelene – Jeho vytvoreniu predchádza analýza a sformulovanie záverov, ktoré smerujú k vymedzeniu základných okruhov problémov s ohľadom na súčasný a optimálny režim údržby. Návrh vždy obsahuje kategorizáciu plôch do intenzitných tried údržby a odporúčajúce závery pre zlepšenie stavu plôch zelene. V projekte údržby zelene sa špecifikuje nákladovosť udržiavacej starostlivosti pre jednotlivé základné plochy (objekty) zelene a následne pre celý systém zelene popr. jeho vymedzenej časti. Pre každý vegetačný prvok na základnej ploche je teda stanovená zodpovedajúca technológia údržby. (ŠIMEK, 2006)

3.2. Historický vývoj použitia trvaliek v ČR

V období **stredoveku**, bolo pestovanie okrasných rastlín relatívne vzácne a pestovali sa hlavne rastliny úžitkové, liečivé a rastliny s náboženským významom. V **renesancii** sa vytrvalé byliny uplatňujú hlavne v podobe liečivých a vzácných rastlín v zbierkach. Objavujú sa i prvé domáce písomné pojednania o záhradách. V **barokových záhradách** sa vytrvalé byliny dostávajú na okraj záujmu, no sú uplatňované v zmiešaných záhonoch a v menšej miere i v ornamentálnych výsadbách.

Trvalky sa začali využívať prvý krát v **prírodne krajinárskom parku** v Anglicku, odkiaľ sa táto móda dostala do Nemecka a odtiaľ do Českých zemí. Z Anglicka boli prevzaté nielen typy trvalkových úprav a spôsoby použitia, ale i sortiment, ktorý celkom nevyhovoval našim klimatickým podmienkam. Preto sa objavujú snahy pestovať domáce rastliny a sortiment trochu obmeniť. (BÍNOVÁ 1982)

Trvalky v tejto dobe majú zväčša len zbierkový charakter a sú sadené do mnohodruhových zosadiieb, často rastliny rôznych nárokov spolu, čo zvyšovalo náročnosť údržby. Bola potrebná starostlivosť o každú rastlinu samostatne. (WAGNER, 1981)

3.2.1. Druhá polovica 19. a začiatok 20. storočia

Práve o tomto období sa dá povedať, že ako prvé, priamo ovplyvnilo prácu Markéty Müllerovej. V tejto dobe sa dostávajú trvalky do povedomia ako nová skupina kvetín a preto sa začínajú objavovať vo väčšej miere vo verejnej zeleni. Toto obdobie je charakteristické definovaním prvých ekologických zásad a zásad použitia trvaliek.

V posledných desaťročiach 19. stor. strieda romantizmus nový umelecký sloh secesia. V tomto období neustále narastá množstvo verejných parkov. Vo výsadbách sa uplatňujú kobercové ornamentálne výsadby, typické svojou farebnosťou a priestorovou plasticnosťou. Sú osádzané kobercovými rastlinami, ako sú letničky, tak trvalkami, okrasnými listom i kvetom, zostavené do secesných ornamentov a motívov (WAGNER, 1983).

Za tejto spoločenskej a hospodárskej situácie vznikali i v Čechách nádherné záhradné úpravy vďaka významným záhradným architektom, akými boli Josef Kumpán (1885-

1961), Josef Vaněk, František Thomayer, Václav Skalník, O. Fierlinger (1889-1941), Arnošt Emanuel Silva-Tarouca (1860 – 1936) a rad ďalších českých záhradníkov.

František Thomayer (1853 – 1927) stanovil hlavné zásady používania trvaliek a úspešne ich tiež uplatňoval v praxi. V tejto dobe začína byť na trvalkách oceňovaná predovšetkým ich tvarová a farebná rozmanitosť, neobyčajná pestrosť, možnosť výberu vhodných druhov pre každé stanovište a tiež to, že lepšie a vhodne dopĺňajú prírodne krajinárske scenérie. Pri takomto novom chápaní ich významu môžu trvalky postupne zaujať miesto kobercových skupín a v parkoch a záhradách. F. Thomayer prikladal trvalkám veľký význam hlavne možnosti ich kvitnutia od skorej jari do neskorého leta ako náhradu za odkvitnuté kry (BÍNOVÁ 1982).

Charakteristika trvalkových úprav v období ovplyvnenom Thomayerovou tvorbou (BÍNOVÁ 1982):

- nepravidelný tvar pôdorysu
- vnútorné usporiadanie nepravidelné s paletovým členením
- jednotlivé druhy sa v úprave opakujú, ale vždy zaberajú pomerne malé plochy
- typické sú solitérne umiestnené rastliny alebo malé skupiny v trávnikovej ploche (nízke i vysoké)
- kompaktné skupiny trvaliek sú umiestňované pred kry a tvoria plynulý prechod medzi kerovou úrovňou a trávnikom
- zostavy zo solitér sú umiestnené pred kompaktné skupiny alebo ku komunikáciám
- je použitý veľký počet druhov a odrôd predovšetkým introdukovaných a bohato kvitnúcich trvaliek
- trvalková úprava je viacúrovňová
- jednotlivé druhy trvaliek sa striedajú v kvitnutí po celé vegetačné obdobie
- úpravy sú veľmi náročné na údržbu a tiež finančne

Najobľúbenejšie spôsoby použitia trvaliek v záhrade boli predovšetkým klasické trvalkové záhony (plnosadby) a obruby kerových skupín, ďalej sú to solitérne alebo malé skupiny trvaliek umiestnené v kruhových záhonoch voľne v trávniku, prípadne veľké partie z vytrvalých bylín, ktoré kombinujú niektoré z predchádzajúcich spôsobov. (JAKÁBOVÁ, MACHOVEC, 2006)

V ďalšom vývoji kompozície trvalkových úprav sa obmedzuje počet solitér v trávniku a skupiny dostávajú ucelenejší kompaktnější charakter. Vzorom pre tvorbu v našich krajinách sú trvalkové kompozície anglické a nemecké. V Anglicku sa v tejto dobe pestuje široký sortiment trvaliek v mnohých druhoch a odrodách. Parky a záhrady majú veľmi bohatú trvalkovú výzdobu. Ustálilo sa niekoľko pôdorysných typov trvalkových úprav. Prevládajú trvalkové úpravy s nepravidelným tvarom pôdorysu vnútri paletovite členeným. Sú využívané tiež pôdorysy geometrického tvaru s vnútorným členením pravidelným alebo nepravidelným. Veľmi obľúbenými sa stávajú rabatá – rôzne dlhé a dva až tri metre široké záhony obdĺžnikového tvaru – bohato osadené trvalkami. Trvalkové kompozície využívajú rôznych výšok, kombinujú sa kontrastné farby, alebo vznikajú záhony jednofarebné, prípadne zložené z rôznych odrôd jedného druhu a farebne jemne tónované. Všetky typy trvalkových úprav sa pomerne rýchlo dostávajú do Českých zemí a sú preberané nielen kompozičné zásady, ale i sortiment trvaliek, ktorý tu horšie rastie a je príliš náročný na starostlivosť a ošetrovanie.

Nasledovníkmi F. Thomayera v oblasti používania trvaliek sú začiatkom 19. stor. M. Fulín, E. Haase a patrí sem i ranná tvorba J. Vaňka a J. Kumpána. (BÍNOVÁ 1982)

Martin Fulín (1853 – 1926), vynikajúci český záhradník, odborný redaktor a spisovateľ, vo svojej knihe „Kvĕtiny zahradní v zimě venku vytrvalé (pereny či ostálky)“ (1925) sa podrobne zaoberá jednotlivými skupinami trvaliek s ohľadom na ich použitie (napr. trvalky pre skalné partie, osadenie rabata a obruby podľa stanovištných podmienok, plnosadby, skupiny, solitéry, atd.) (FULÍN, 1925).

3.2.2. Obdobie pred a po 1. svetovej vojne

Popularita trvaliek pred 1. svetovou vojnou vzrastá, články o pestovaní a používaní peren sa objavujú takmer v každom čísle odborných záhradníckych časopisov. Pribúdajú okrasné škôlky špecializované na produkciu trvaliek, dovážajú sa stále nové odrody a objavujú sa i prvé domáce vyšľachtené odrody. (BÍNOVÁ 1982)

Po 1. sv. vojne a počas hospodárskej krízy sa okrem obnovy zanedbaných parkov zakladali i nové verejné parky. Vznikajú parky zväčša v zmiešanom slohu, prírodných parkov s pravidelnými prvkami. Tomuto slohu sa prispôsobujú i trvalkové úpravy a preto sa uplatňujú rovnako ako pravidelné rabatá a obruby tak i nepravidelné skupiny a solitérne výsadby. Používajú sa rôzne typy rabat. Podmienkou je bohaté a celé leto trvajúce kvitnutie. Výškové členenie rabat je často docieľované i použitím oporných

múrikov. Trvalky sa stávajú najobľúbenejšou skupinou kvetín, objavujú sa takmer v každom parku a záhrade. V záhradách sa zakladajú tzv. *perenáriá* a v parkoch sa zakladajú trvalkové partery.

Tvorba trvalkových úprav tohto obdobia sa u rôznych autorov riadi rovnakými zásadami a je ovplyvňovaná nemeckými a anglickými vzormi. I napriek tomu, že sa záhradný architekti zaoberajú predovšetkým súkromnými záhradami, i keď často veľmi rozsiahlymi, riadi sa ich tvorba pre verejnú zeleň rovnakými princípmi a trvalkové výsadby sa od seba líšia len veľkosťou. Je to dané i tým, že si zadávatelia žiadajú, v oboch prípadoch, maximálnu ozdobnosť a rozmanitosť. Pre splnenie týchto prianí a pre zvýšenie ziskov firiem sa vytvárajú trvalkové úpravy náročné ekonomicky a vyžadujúce stálu starostlivosť a ošetrovanie (BÍNOVÁ 1982).

Medzivojnové obdobie vrcholí v tvorbe J. Vaňka, O. Fierlingera, J. Kumpána. (BÍNOVÁ 1982)

Tvorba Josefa Vaňka sa stala vzorom pre celé ďalšie generácie perenárov. Vychádza totiž z dokonalej znalosti rastlinného materiálu a schopnosti ju za daných ekonomických a spoločenských podmienok použiť.

Charakteristika trvalkových úprav medzivojnového obdobia (BÍNOVÁ 1982):

- ustálili sa základné typy trvalkových úprav:
 - ***rabato*** (ľubovoľne dlhý, no max. 1,50 m široký záhon súběžný s cestou, alebo stenou, či plotom)
 - ***plnosadba*** (je výraz pre výsadbu kde sa nepoužíva trávnik, ale výsadby vyplňujú celý priestor záhrady)
 - ***obruba*** (tvorí hranicu s chodníkom, tam kde s ním nehraničí trávnik Je zakladaná z nízkych trvaliek),
 - ***skupina*** (výsadba trvaliek nepravidelného tvaru často pred porastom drevín),
 - ***partia*** (zlúčenie značného počtu trvaliek do jednotnej skupiny, uzavretej alebo otvorenej, či do spojenia oboch predchádzajúcich.)
- prevláda pravidelný tvar pôdorysu, nepravidelný tvar je menej častý
- vnútorné členenie je buď geometrické (častejšie) alebo paletovité, ale vždy je úprava rozčlenená na veľmi malé plôšky.
- jednotlivé druhy trvaliek sa takmer neopakujú, pretože sa používa neobyčajne bohatý sortiment domácich i introdukovaných druhov a odrôd

- väčšina trvalkových úprav je výškovo stupňovaná, ojedinele sú rozvoľnené
- vyžaduje sa bohaté kvitnutie po celú vegetačnú dobu
- trvalky sú považované za čisto dekoratívny prvok, pre ich výber sú rozhodujúce vzhľadové vlastnosti
- využíva sa hlavne sortiment klasických rabatových trvaliek s veľkým počtom odrôd, ktoré v našich klimatických podmienkach horšie rastú a potrebujú starostlivé opatrovanie
- trvalkové úpravy sú náročné na údržbu, je veľká spotreba ručnej práce
- neexistujú veľké rozdiely medzi spôsobom využitia trvaliek v súkromných záhradách a verejnej zeleni
- trvalky sú najobľúbenejšou skupinou kvetín a nachádzajú široké uplatnenie.

Je to obdobie najväčšej popularity trvaliek a trvalkových úprav. Veľká pozornosť je im venovaná v odbornej záhradníckej tlači, články o ich používaní a pestovaní sa objavujú v každom čísle. Existuje celý rad škôlkarských závodov, ktoré sa venujú produkcii trvaliek (napr. Vejtasovo zahradnictví v Jaroměřicích, záhradníctvo bratov Schutzov v Olomučanech, F. Chvatík v Bystřici p/Hostýnem, V. Macourek v Berouně, F. Málek vo Vysokém Mýte, J. Vaněk v Chrudimi) a ponúkajú veľké množstvo druhov a odrôd (napr. J. Vaněk v roku 1925 inzeruje 1500 druhov trvaliek). Behom druhej svetovej vojny upadlo celé záhradníctvo a teda i pestovanie a používanie trvaliek. Ich obľuba poklesla a už nikdy nedosiahli trvalky svoju medzivojnovú popularitu a rozšírenie v sadoch a parkoch. Medzi rokmi 1945 – 1982 dochádza k prehĺbeniu úpadku obľuby trvaliek a pokusov o nadviazanie na predvojnovú tradíciu. Používali sa a dodnes sa hlavne využívajú v súkromných záhradách (BÍNOVÁ 1982).

3.2.3. Obdobie po 2. svetovej vojne

Po 2. svetovej vojne a po víťazstve socializmu v našej republike sa menia spoločenské, sociálne a ekonomické pomery a tieto zmeny sa prejavujú tiež v sadovníckej a krajinárskej tvorbe. Socialistická spoločnosť musí vytvárať pre človeka priaznivé životné prostredie vysokej estetickej úrovne. Rozsiahle súkromné záhrady a parky, boli sprístupnené verejnosti. Zväčšil sa počet majiteľov menších súkromných záhradiek, kde sú trvalky veľmi obľúbené. Je zbytočné, aby socialistická spoločnosť

plytvala finančnými prostriedkami a pracovnými silami na príliš náročné trvalkové úpravy vo verejnej zeleni. Sadovníci sa preto snažia o racionalizáciu údržby, maximálneho využitia mechanizácie a obmedzenie ručnej práce. Trvalkové úpravy vo verejnej zeleni musia mať preto úplne odlišnú koncepciu než trvalkové úpravy v súkromných záhradách a musia sa teda tiež líšiť od trvalkových úprav predvojnového obdobia.

V povojnovom období sú úspešné trvalkové úpravy v arborétach, kúpeľných parkoch a na výstaviskách, pretože majú dostatočnú údržbu. Ale tieto dobré príklady boli zovšeobecňované a nekriticky preberané do ostatných kategórií sadovníckych úprav a úprav s menšou intenzitou údržby. Trvalkovým úpravám náročnejšieho „výstavnického štýlu“ tam nemohla byť zaistená dostatočná starostlivosť, a preto sa skoro stali nepekným prvkom a boli z verejnej zelene odstraňované. (BÍNOVÁ 1982)

V tomto období sa ujasňujú názory na vplyv nových spoločenských a ekonomických pomerov na využitie a kompozíciu trvalkových úprav. To malo za následok zmeny v nahliadaní na trvalky. Postupne sa prechádza z druhovo bohatých rabat a skupín k rozvoľneným trvalkovým úpravám. Tento spôsob výsadby bol odporúčaný i do verejnej zelene. Základom je tu drn z dvoch až piatich nízkych kobercových rastlín, do ktorého sú posadené skupiny rastlín vysokých. Styčné plochy sa nadväzujú nepravidelne, zalomene alebo v tiahlych krivkách. Na prechody sa majú sústreďovať neutrálne, zjednocujúce body, alebo sa môže využiť kontrast (BÍNOVÁ 1982).

Stále však ostávajú obľúbené trvalkové úpravy s vysokou intenzitou údržby, ktoré však v sadovníckych úpravách z nižšou intenzitou údržby nie sú udržateľné. Keďže nie sú vypracované nové moderné technológie pre zakladanie a údržbu trvalkových úprav (je nutné odstrániť ručnú prácu), trvalky sa postupne vytrácajú z verejnej zelene. Avšak trvalky ostávajú stále obľúbené v súkromných záhradách. Objavujú sa snahy prehodnotiť sortiment trvaliek a postupne sa začínajú oceňovať i iné prednosti ako je kvitnutie (BÍNOVÁ 1982).

V 50. a 60. rokoch sa začínajú trvalky opäť využívať v sadovníckej tvorbe a vo verejnej zeleni (M. Müllerová, V. Vaněk). Pretože sa nezmenil spôsob uplatnenia a kompozície trvalkových úprav, a trvalky boli i naďalej chápané ako čisto dekoratívny prvok, ktorý je významný hlavne kvetom, nestretli sa tieto snahy s úspechom a trvalkové úpravy sa skoro zaburinili a vytratili z parkov. Doporučeným a používaným typom úpravy je v týchto rokoch ešte trvalkové rabato a začínajú sa propagovať voľné

skupiny trvaliek s nepravidelným tvarom pôdorysu, paletovite členenou a rozvoľnenou kompozíciou. Pri tvorbe voľných skupín sa vysádza väčšie množstvo nízkych druhov, do ktorých sa sadia skupiny vyšších. Použité trvalky si majú zachovávať dobrý vzhľad po celú vegetačnú dobu. Pri tomto type trvalkovej úpravy sa pozmenili názory na kompozíciu a výber druhov, je viac dľbané na ekologické hľadiská a trvalú okrasnú hodnotu použitých trvaliek, ale nezmenila sa ekonomická náročnosť a veľká spotreba ručnej práce pri údržbe. Objavili sa nové spôsoby použitia trvaliek ako sú trvalky ako náhrada za trávnik alebo trvalky k splaneniu, ale tieto spôsoby sa v praxi takmer neuplatnili (BÍNOVÁ 1982).

Trvalky boli v tomto období navrhované predovšetkým do náročnejších sadovníckych úprav v kúpeľných mestách, na výstaviskách a v arborétach, ktoré majú vysokú intenzitu údržby a patria do I alebo II kategórie. Výbornými príkladmi sú trvalkové úpravy v arboréte VŠZ v Brne, na brnenskom výstavisku, v Piešťanoch, v Starom Smokovci, na Štrbskom plese a v Smetanových sadech v Olomouci. Tu pôsobia náročnejšie trvalkové úpravy veľmi dobre a nevadí, že pri ich tvorbe bola uprednostňovaná estetická stránka, pretože sú dostatočné finančné prostriedky na ich náročnejšiu údržbu. Pokiaľ však boli vynaložené finančné prostriedky nižšie a údržba menej intenzívna než predpokladal autor projektu, dochádzalo k zaburiňovaniu a chátraniu trvalkových úprav (napr. Karlova Studánka). Neujasnené zostávajú tiež rozdiely medzi trvalkovými úpravami pre verejnú zeleň a do súkromných záhrad. S rovnakými zásadami sa tiež pracuje na úrovni malých, stredných i veľkých plôch, vždy ale v príslušnej mierke plošnej i výškovej (BÍNOVÁ 1982).

3.3. Markéta Müllerová (1898 – 1981)

3.3.1. Biografia osobnosti

Práca M. Müllerovej je pokračovaním plejády významných osobností zaoberajúcimi sa trvalkami. (JAKÁBOVÁ, MACHOVEC, 2006)

3.3.1.1. Pôvod a rodinné zázemie M. Müllerovej

M. Müllerová, rodená Roderová, sa narodila 25. 6.1898 v Moravskej Třebovej. Pochádzala z nemeckej židovskej rodiny a nikdy sa nenaučila príliš dobre česky, avšak

ovládala nemčinu, francúzštinu a čiastočne angličtinu a latinčinu. Jej rodičia, Cyril Roder nar. 5.7.1864 bol finančný úradník v Moravskej Třebovej a Ema Roderová rod. Lebwohlová nar. 23.11.1873, sa starala o domácnosť. M. Müllerová mala troch súrodencov a to Marthu (nar. 28.12.1896) sa živila ako súkromník, Bedřicha (nar. 8.10.1899) vyštudoval lesnícku školu a stal sa lesníkom a Hertu (nar. 9.6.1904), ktorá žila vo Viedni a pracovala ako učiteľka hudby (ARCHIV MĚSTA BRNA, 1850-1948 a ARCHIVNÍ FOND MENDELU, nedatované). Podľa kádrového spisu (ARCHIVNÍ FOND MENDELU, nedatované) M. Müllerová s Hertou udržiavala styky a často posielala M. Müllerovej semená nových druhov rastlín ktoré bolo možné získať v Rakúsku, avšak s ostatnými dvomi súrodencami, ktorý žili niekde v západnom Nemecku, prerušila svoje styky od roku 1939, pre prejavy nepriateľstva k M. Müllerovej a jej manželovi.

Vydala sa (23.6.1928) za židovského občana, Dr. Ing. Ludvíka Müllera (nar. 13.8.1897), ktorý bol vedúci elektrotechnického laboratória Telegrafie v Pardubiciach a neskôr pracoval ako profesor na Priemyslovej škole v Brne.

3.3.1.2. Vzdelanie

V Moravskej Třebovej vyštudovala obecnú školu. Po absolvovaní Reálneho reformného gymnázia v Brne a predčasnej smrti otca M. Müllerovej v roku 1913 si musela nájsť zamestnanie, aby sa mohla sama užiť. Jej voľba stať sa záhradníčkou bola v tej dobe pre ženu veľmi neobvyklá vec. V roku 1917 nastúpila na Vyššiu ovocnícku a záhradnícku školu v Lednici , kde si popri štúdiu musela privyrábať, no pomocnú ruku jej podala i rodina jej budúceho manžela. Absolvovala nadstavbové štúdium v Berlíne – Dahleme, kde navštevovala prednášky záhradnej architektúry a výroby rastlín (ARCHIVNÍ FOND MENDELU, nedatované).

3.3.1.3. Prax a zamestnanie do obdobia II. sv. vojny

V rokoch 1919 – 1922 striedala rôzne krátkodobé zamestnania v cudzine ako záhradníčka - botanická záhrada v Mníchove (ČERNOUŠKOVÁ, ČERNÁ, LIŠKA, 2008), Späth Berlin Baumschutenweg, Hesse Weener, Belgicko (ARCHIVNÍ FOND MENDELU, nedatované) i v ČR - zámocké záhradníctvo v Lednici (1919 – 1920) a zámocké záhradníctvo veľkostatku Vyšovice u Prostějova (1921 – 1927) (ČERNOUŠKOVÁ, ČERNÁ, LIŠKA, 2008), kde ako vedúca záhradníčka, mala na starosti asi 1 ha zeleniny, niekoľkohektárový park a obchod zámockého záhradníctva, pričom mala na pomoc len

nevyučené dievčatá a dvoch chlapov (ARCHIVNÍ FOND MENDELU, nedatované). V roku 1928, nastúpila ako záhradná architektka vo firme bratří Schützové v Olomučanech, čo zahŕňalo pozíciu projektanta a vedúceho realizácií. Firma bratří Schützové mala pridruženú výrobu - trvalkovú škôlku. V tejto dobe trvalky ešte neboli tak obľúbené a zle sa predávali, preto na príkaz majiteľov škôlky, mala M. Müllerová každú realizáciu, ktorú dostal podnik, projektovať a vysadiť trvalkami (ARCHIVNÍ FOND MENDELU, nedatované).

3.3.1.4. Nacistická perzekúcia a jej dopad

Pod vplyvom udalostí v roku 1940 bol však manžel M. Müllerovej prepustený zo zamestnania, pretože patril k židovskému etniku, následne im zhabali chatu v Mladkove, v Orlických horách, ktorú si ako jedinú svoju záhradu M. Müllerová osadila sama. Následne prišli i o byt. Nacistická perzekúcia a gestapo postupne ničili život manželov Müllerových. Boli nútený sa až 6x sťahovať, bol im konfiškovaný majetok. Manžel M. Müllerovej bol viackrát zatknutý. Avšak M. Müllerová sa i napriek problémom snažila pomáhať prenasledovaným, čo malo za následok odvrátenie sa jej rodiny, ktorá urazila jej muža i ju, tak že s nimi prerušila akékoľvek styky, okrem sestry Herty. Matka M. Müllerovej pod tlakom udalostí ochorela na srdce a roku 1947 umiera.

V rámci záchrany života M. Müllerovej nechali v roku 1939 rozlúčiť svoje manželstvo, čo potvrdil rozsudok krajského civilného súdu oddelenie VII v Brne zo dňa 15.6.1939 (ARCHIV MĚSTA BRNA, 1850-1948). Dôvod rozlúčenia manželstva je podľa ústnych podaní (FOJTÍKOVÁ, 2010; MACHOVEC, 2010; OTRUBA, 2011), záchrana pred koncentračným táborom, avšak v roku 1939 toto nebezpečenstvo ešte nehrozilo, ale sa objavovali predsudky voči židovskému obyvateľstvu a boli v tejto dobe postihovaný hlavne politicky činné osoby, z toho vyplýva že rozvod bol dôsledkom tlaku jej rodiny s ktorou následne i prerušila kontakty. I keď v kádrovom spise (ARCHIVNÍ FOND MENDELU, nedatované) M. Müllerová v kolónke „Stav“ uvádza že je vdova. Manžel p. Müllerovej bol neskôr odvedený do Terezína a následne 24.4.1942 deportovaný ďalej na východ odkiaľ sa už nevrátil. (ARCHIV MĚSTA BRNA, 1850-1948) M. Müllerová sa už viac nevydala a zasvätila svoj život svojej milovanej profesii. (KREJČÍ, 2001)

3.3.1.5. Prax a zamestnanie počas a po II. sv. vojne

Pretože však svojim rozvodom bola vedená ako podozrivá a navyše sa hlásila k antifašizmu, bola v roku 1942 nasadená ako pomocná pracovníčka pri správe ciest. So svojim vzdelaním jej bola pridelená práca ošetrovania ovocných stromov pozdĺž ciest. Po vojne, v roku 1945, sa opäť vracia do Olomučan ako záhradná architektka záhradníctva bratří Schutzové. Keďže v roku 1946 došlo k znárodneniu majetku firmy bratří Schutzové, od 1.10.1946 sa majiteľom záhradníctva v Olomučanoch stáva Vysoká škola zemědělská v Brně (KREJČÍ, 2001).

Pani Müllerová tu zostáva a je menovaná vedúcou strediska. M. Müllerová i sa naďalej venuje svojej profesii, spolupracuje úzko s učiteľmi na záhradníckej špecializácii v Brne, Prof. Dr. Ing. Jaromírom Scholzom a jeho nasledovníkmi profesormi B. Wagnerom a J. Machovcom. Projektuje a obnovuje trvalkové záhony v Lednici i rade kúpeľných miest, kde projektuje hlavne časti trvalkových výsadiieb ako spoluprojektant (JAKÁBOVÁ, MACHOVEC, 2006).

Olomučany boli v tejto dobe využívané i pre praktickú výuku študentov VŠZ, ktorým sa práve p. Müllerová venovala. Podieľala sa na výchove študentov v odbore sadovníctvo a krajinnárstvo, ešte pred vznikom záhradníckej fakulty a to ako v Olomučanoch, tak i v Lednici, kedy v rámci odborných praxí a praktických ukážok odovzdávala svoje bohaté skúsenosti. V tejto funkcii tu pôsobí do 31.10.1967. Od 1.11.1967 je zamestnaná Vysokou školou zemědělskou na ešte len vznikajúcom pracovisku Botanická zahrada a arboretum v Brne ako samostatný pracovný špecialista.

Markéta Müllerová trpela ku koncu života srdcovými problémami, ktoré sa stali príčinou jej smrti v roku 1981 v Brne (KREJČÍ, 2001). Za dobu svojho pôsobenia vysadila viac ako 485 záhrad (ARCHIVNÍ FOND MENDELU, nedatované).

3.3.1.6. Publikačná činnosť a vplyv na nasledovníkov

Nemožno pominúť skutočnosť, že M. Müllerová písomne zanechala svoje poznatky v publikácii Machala a kolektív (F. Machala bol vedúcim záhradníkom v Žehušnicích) „Naše trvalky“ z roku 1960. V tejto publikácii už uvádzala moderné metódy napr. zpláňovania trvaliek v prírode blízkyh úpravách. Odrážali sa v nej i jej kontakty s poprednými európskymi trvalkármi ako napr. s K. Foerstrom a ďalšími. Nemožno opomenúť jej vplyv na skriptum J. Machovca „Sadovnícké květinářství“ (1983), ktoré s ňou autor mnohokrát konzultoval a ktoré vyšlo až po jej smrti. Mala tiež

vplyv na pôsobenie mnohých absolventov napr. Z. Martinka, vedúceho záhrad v Mariánskych Lázních, ktorého revitalizácia Skalníkových úprav a zvlášť potom kvetinových výsadiieb spôsobili, že Mariánske Lázně sa stali príkladom pre celý rad odborníkov. Širšie odborné publikácie M. Müllerová nezanechala, i keď sama mala obrovský odborný prehľad a znalosti preto, že bola nemeckej národnosti a i keď češtinu prakticky ovládala, nemala dost' odvahy k literárnym prejavom. Avšak v osobných kontaktoch s celým radom mladších kolegov veľmi ochotne odovzdávala svoje znalosti a skúsenosti, takže generácie študentov, ktorý študovali v rokoch 1950 – 1973 a čiastočne až do jej smrti do roku 1981 jej vďačia za mnohé svoje znalosti. Preto si úroveň československého trvalkárstva bez jej osobnosti nemožno predstaviť (JAKÁBOVÁ, MACHOVEC, 2006).

3.3.1.7. Charakteristika osobnosti

M. Müllerová sa vždy snažila riadiť svojím záhradníckym mottom: „Vysadiť správnu rastlinu na správne miesto“, čo prízvukovala a učila i svojich zverencov (NOHEL, 2011).

Podľa rozprávania pamätníkov M. Müllerovej (MACHOVEC, 2010; FOJTÍKOVÁ, 2010; NOHEL, 2011) to bola veľmi svojrázna žena so silnou osobnosťou. Ľudia s ktorými pracovala si ju vážili a ona sa snažila byť k nim spravodlivá.

Návrhy výsadiieb zväčša robila tak povediac na kolene a estetickú úpravu návrhu spracoval niekto iný. Takisto i texty ktoré písala dávala redigovať, čo okrem iných robil pre ňu i Ing. Karel Hieke, pretože síce ovládala viacero cudzích jazykov, český jazyk a gramatiku nikdy dobre nezvládla. Taktiež spolupracovala a udržiavala styky s mnohými osobnosťami záhradníctva tej doby, ako doma (napr. Ing. Opatrná), tak i v zahraničí (napr. Karl Foerster). Často spolupracovala s Ing. Nohelom, Ing. Wagnerom a inými. I keď nikdy nestála o slávu, bola vždy ochotná podeliť sa o svoje vedomosti, ktoré okrem iného získavala i z pozorovania prírody na svojich poznávacích cestách, hlavne v Alpách a Tatrách (FOJTÍKOVÁ, 2010). Pri vedení žiakov na odborných praxiach v Olomučanoch, často pripravovala vzorky a preskúšavala žiakov z určovania taxónov. Nikdy však nevedela vystáť lenivosť a hlúposť ľudí, čo im dávala najavo.

3.3.1.8. Vzory a inšpirácia

Často sa práca M. Müllerovej prirovnáva k práci významnej anglickej osobnosti Gertrude Jekyll. Toto tvrdenie je nepodložené, pretože do určitej miery všetci dobový tvorcovia trvalkových výsadiieb pracovali na podobných princípoch, ktoré ako prvá definovala a popularizovala práve Gertrude Jekyll, ktorej práca bola relatívne všeobecne známa a ďalej rozvíjaná, avšak významom pre české trvalkárstvo sa dá prirovnať práve k osobnosti Gertrude Jekyll i tým, že to bola žena ako priekopníčka v používaní trvaliek v záhradnej tvorbe. M. Müllerová pravdepodobne nikdy podrobnejšie neštudovala práce Gertrude Jekyll, ale je faktom, že sa poznala a bola ovplyvnená prácami nemeckých trvalkárov a s niektorými z nich stále udržiavala kontakt. Medzi takéto osobnosti patrila i známa osobnosť nemeckého trvalkárstva Karl Foerster s ktorým udržiavala M. Müllerová dlhoročné priateľstvo.

3.3.1.8.1. Karl Foerster (1874 – 1970)

Prácu Karla Foerstera možno rozdeliť na tri časti: trvalkové škôlky, jeho knihy a záhrady obklopujúce jeho dom. Obľúbený trend, ktorý panoval práve v období Foerstera, bolo pokrytie obrovskej plochy masou pôsobivých rastlín v nezmyselných číslach a jasných farbách. Foerster tento štýl však odmietal a zvolil inú cestu, tú, ktorá zdôrazňovala individuálny charakter rastliny. Pre Foerstera bola dôležitá farba, vôňa a celkový vzhľad každej rastliny. Základná myšlienka Karla Foerstera pre vznik záhrady vychádza z teórie, kedy pri projektovaní sú použité rastliny v ich náležitých biotopoch. Obklopil svoj dom v Postdam-Bornim záhradami, ktoré predstavovali rôzne záhradné situácie a osadil ich rozsiahlou paletou druhov bylín a drevín. S výnimkou tzv. *Natural Garden*, nebol kopírovaný špecifický terén. Foerster pracoval v prvom rade s rastlinami, zvýraznením rôzneho obdobia kvitnutia rastlín a sústredení sa na tieto rastliny ako na atraktívne prvky v záhrade behom celého roku. Farba kvetu, doba kvitnutia, textúra olistenia, ozdobné plody, meniac sa farba, schopnosť odolávať konkurencii a pestovateľské požiadavky, to všetko hralo rolu pri jeho výbere. V týchto záhradách, Karl Foerster vyvinul a realizoval jeho tzv. *Záhradu Siedmich Období* (nem. *Garten der sieben Jahreszeiten*). Experimentoval tu s rôznymi kombináciami trvaliek, cibulovín a hl'uznatých rastlín, papradín a stálozelených zakrpatených krov. Pôžitok zo záhrady bol tak od skorej jari až do zimy, teda podľa jeho motta: „Nikdy nekončiace kvitnutie“. Za účelom dosiahnutia potrebných znalostí, Foerster používal svoju záhradu

k nasledovaniu ďalšieho nápadu – vyhodnocoval otužilé, robustné trvalky a robil dôkladný výber najlepších z nich. Nové druhy a odrody boli pozorované po dobu aspoň 5 rokov, než boli ponúknuté zákazníkom. Záhrady Karla Foerстера boli najstaršími plochami, kde sa robil prieskum trvaliek a to ako v celom Nemecku, tak v ostatných európskych krajinách a zámorí (KNOTKOVÁ, 2009).

3.4. Dielo Markéty Müllerovej

3.4.1. Firma Bratři Schützové a pestovanie trvaliek

Pôvodný majiteľia továrne na keramiku (založená 1848), teda bratia Ludvík a Arnold Schützovci začali pestovať na svojom pozemku iba zo záľuby a pre svoje potešenie trvalky. Nakupovali ich od popredných zahraničných firiem v Holandsku, Nemecku a Anglicku. (ANONYMUS, 2002)

Vyššia poloha Olomučan (asi 500m.n.m.), s členitým terénom, okolitými lesmi a priaznivými mikroklimatickými podmienkami dovoľovali pestovať predovšetkým skalničky, tieňomilné a vápnomilné trvalky i dreviny ekologicky patriace do vyšších polôh. (BÍNOVÁ, 1982)

Na novo zakúpenom pozemku, potom nový majiteľ Vilém Julínek nechal podľa plánov nemeckých architektov zriadiť okrasnú záhradu a v pestovaní trvaliek pokračoval. Pre úpravu pôdy bola na parcelu budúcej záhrady nevezaná hlina vyť ažená z vypusteného rybníka Žakava v Rudnici. Tieto úpravy začali už v roku 1921, záhrada potom bola dotvorená do konečnej podoby nemeckým architektom Weinholdom a Vilémom Julínkom v roku 1923. Ten ešte povolal ďalšieho zámockého záhradného architekta Siebenhünera, ktorý bol zakladateľom zámockého parku v Edinburgu u kráľa Borisa. Neskôr vedenie záhrady prevzal istý Brachtl. Celkové náklady na zriadenie záhrady činili asi 1 mil. Kčs a táto sa stala vzorkovníkom veľkého sortimentu rastlín, s ktorými už firma čulo obchodovala vo veľkom. Stala sa potom v konečnej verzii vyhľadávanou a jednou z najznámejších v strednej Európe (ANONYMUS, 2002).

V tejto zbierkovej záhrade boli vysadené viaceré cudzokrajné druhy stromov, krov a kvetín. Celý terén bol terasovite upravený a rozdelený na oddelenie kvetinové, alpínkové, trvalkové (perenové). V záhrade bolo i samostatné oddelenie ozdobne tvarovaných ovocných stromov, vedených na železných konštrukciách. Terasy boli obrastené machmi. Areál poskytoval i krásne upravené pergoly z popínavých ruží

a tienisté zákutia s možnosťou odpočinku. Po celej záhrade bolo rozvedené vodovodné potrubie pre závlahu (ANONYMUS, 2002).

Firma vedená pod značkou Bratři Schützové, všetky ponúkané kvetiny pestovala vo veľkom na okolitých plantážach. Každoročne vydávaný ponukový katalóg obsahoval viac ako 1000 rodov, druhov a odrôd trvaliek, skalničiek a drevín. (ANONYMUS, 2002)

Už v roku 1923 prichádza M. Müllerová do podniku Bratři Schützové. V tejto dobe sa najvýznamnejšie prejavila v Brne, kde je autorkou viacerých záhradných úprav viažucim s a predovšetkým k novo vystavaným funkcionalistickým vilám bohatých židovských rodín. (ANONYMUS, 2002) Taktiež mala na starosti i udržiavanie a úpravy výsadies zbierkovej záhrady, kde boli jednotlivé časti dopĺňané a obnovované podľa potreby a aktuálneho sortimentu, čo umožňovalo poznať charakter a nároky nových druhov a kultivarov ponúkaných v záhradníctve (FOJTÍKOVÁ, 2010).

Po roku 1945 boli posledný majitelia firmy, teda Hans a Paul Julínkový boli odsunutý do Rakúska a od tejto doby došlo k pomerne rýchlej devastácii celej záhrady (ANONYMUS, 2002).

Plantáže i s hornou továrenskou budovou dostala do správy Vysoká škola zemедělská v Brně, od roku 1952 potom školský statok v Lednici, pri tej istej VŠZ.(ANONYMUS, 2002)

3.4.1.1. Vývoj školského statku MZLU v Brně

Táto firma v pestovaní ozdobných krov, kvetín a peren pokračovala pod vedením M. Müllerovej a Jana Teletzkého úspešne i naďalej. Neskôr potom prešiel celý areál pod správu Vysokej školy lesníckej, závod Křtiny (ANONYMUS, 2002).

Národná správa bola zavedená 29.1.1946, podľa dekrétu č. 5/45 Sb. na majetok firmy Bratři Schützové (šamotová tehelňa, ťažba ohňovzdorných hlín so sídlom v Olomučanech) a na súkromný hnutel'ný i nehnuteľný majetok spoločníkov tejto firmy Jana, Pavla a Kateřiny Julínkových. Národným správcom bol dočasne menovaný Miroslav Toufar z Olomučan (KREJČÍ, 2001).

Výmerom ZNV v Brně z dňa 14.4.1948 boli národným správcom ustanovené Moravské závody kaolínové a hlinné, národný podnik v Blansku. 21.6.1948, bola firma Bratři Schützové v Olomučanech znárodnená a začlenená do národného podniku (KREJČÍ, 2001).

Okrem živnostenského oprávnenia na prevádzku šamotovej tehelne a oprávnenia na ťažbu ohňovzdorných hlin mala i živnostenské oprávnenie k prevádzke záhradníctva a taktiež oprávnenie pre zabezpečenie autodopravy. Keďže národný podnik nemal predmet podnikania prevádzku záhradníctva, rozhodol sa požiadať ministerstvo priemyslu, aby majetkovú podstatu záhradníctva Bratři Schützové vyňalo zo znárodnenia, alebo ju previedlo do inej štátnej, ľudovej, alebo družstevnej správy (KREJČÍ, 2001).

Počas obdobia do rozhodnutia o správe nad záhradníctvom bolo záhradníctvo vedené pod architektkou M. Müllerovou, kde mala na starosti administratívne, obchodné a technické záležitosti. (KREJČÍ, 2001)

Po preskúmaní stavu podniku Bratři Schützové Vysokou Školou Zemědělskou v Brně (počas februára 1949), prejavila VŠZ záujem o jeho prebranie, s čím Keramické závody súhlasili. Bolo rozhodnuté že záhradníctvo preberie do správcovstva VŠZ s okamžitou platnosťou, kvôli nákladnosti udržiavania a pre zabezpečenie nerušenej prevádzky. Správcom sa stal Doc. Dr. Scholz, toho času správca Ústavu pre okrasné záhradníctvo a sadovníctvo (KREJČÍ, 2001).

Už v roku 1949 prebiehali prvé praktické praxe v Olomučanoch pre poslucháčov VŠZ. Dôkazom toho je list M. Müllerovej, datovaný do roku 1949, adresovaný priamo Rektorátu VŠZ, v ktorom sa píše: „...prosíme, aby ste nám laskavě písemně potvrdili, že mzdu za práci posluchačů, Vašeho ústavu po dobu prázdnin máme jim přímo vyplácti.“ (KREJČÍ, 2001)

Prípisom Ministerstva vnútra, 27.9.1951, bolo obci oznámené, že tzv. okrasná záhrada patriaca do konfiškátu Kaolínových závodov v Rájci sa odovzdáva do vlastníctva obce Olomučany (ANONYMUS, 2002).

VŠZ prebrala 30.7.1951 podnik do vlastnej správy a s tým aj všetkých zamestnancov za rovnakých platových a pracovných podmienok a 22.7.1951 sa odsúhlasilo, že statok v Olomučanoch bude súčasťou záhradníckeho školského závodu v Lednici. V roku 1961, po odporúčaní na osamostatnenie prevádzky v Olomučanoch, sa začal presun najodolnejších trvaliek do Lednice. Ďalší presun sortimentu nastal v roku 1964 a škôlka sa mala špecializovať na produkciu konifer a ruží, lenže odobraný sortiment a pomaly dorastajúce ihličnany spôsobili že podnik sa dostával postupne do straty. M. Müllerová vytvorila dva návrhy na udržanie škôlky, avšak ani jeden nebol realizovaný a škôlka ďalej upadala. Nakoniec sa sortimenty presunuli do Lednice a Borotína. V roku 1972 prechádza okrasné záhradníctvo pod

správu školského lesného závodu Křtiny a preorientovalo sa na lesnú škôlku. V súčasnej dobe podnik ponúka veľký sortiment listnatých a ihličnatých drevín a len nepatrné množstvo trvaliek (KREJČÍ, 2001).

I napriek upadajúcemu záujmu VŠZ o udržanie plôch záhradníctva v Olomučanoch pre produkciu trvaliek (odsúvanie sortimentov), M. Müllerová neustále navštevovala Olomučany a snažila sa aspoň o udržanie zbierkovej záhrady, ktorá však i napriek jej snahe postupne spustla.

Veľkú zbierkovú záhradu s konečnou platnosťou zakúpil v roku 2001 miestny záujemca asi za 2 mil. Kč a to od firmy, ktorej bola záhrada ministerským výnosom odobraná. (ANONYMUS, 2002) V dnešnej dobe je záhrada spustnutá a kamenné múriky ako jediné pozostatky záhrady sa pomaly rozpadajú.

3.4.2. Pôsobenie M. Müllerovej v 20. a 30. rokoch 20. storočia

Pretože pani Müllerová pobývala prechodne tiež v Brne, stala sa tu v 20. a 30. rokoch autorkou mnohých záhradných úprav. (ČERNOUŠKOVÁ, 2008) Najímali si ju väčšinou zámožné židovské rodiny (FOJTÍKOVÁ, 2010). Intenzívne spolupracovala tiež s architektom Ottom Eislerom, ktorý bol mimo iné staviteľom vily továrnik Tugendhata. Otto Eisler sám navrhol množstvo záhrad pri vilách ktoré stavala stavebná firma bratov Eislerových a viackrát konzultoval návrhy s M. Müllerovou. Ako spoluautor záhrady pri novo postavanej vile Tugendhat bola poverená práve Markéta Müllerová. V roku 1928 si arch. Otto Eisler postavil vlastnú vilu, ku ktorej si síce záhradu navrhol sám v krajinárskom štýle, ale o návrh trvalkových záhonov a skaliek požiadal pani Markétu Müllerovú (KREJČÍ, 2001).

Jedinú záhradu, ktorú projektovala a vysádzala pre seba, bola záhrada pri jej súkromnej chate v Mladkove v Orlických horách, ktorá po obsadení Sudet fašistami bola zhabaná a neskôr vyhorela (ARCHIVNÍ FOND MENDELU, nedatované).

Podľa zistenia slečny Krejčí (2001) navrhovala M. Müllerová i úpravy v okolí vili rodiny Konečných, z ktorej sa dodnes už takmer nič nezachovalo. Podľa spomienok majiteľa bola záhrada založená na tvarovaných živých plotoch, veľkej skalke, množstve vodných rastlín a solitérnej vrby. Okrem vily rodiny Konečných navrhovala taktiež i predzáhradku pri ich rekreačnej chate na Vysočíne.

K ostatným realizáciám M. Müllerovej, z obdobia kedy pôsobila ako záhradný architekt vo firme Bratři Schützové, sa nezachovali žiadne podklady, pretože po

skonfiškovaní majetku firmy bol celý archív tohto podniku spálený (FOJTÍKOVÁ, 2010). Keďže zamestnanci, ktorý v tej dobe pracovali vo firme sú už po smrti, je ťažko zistiť ktoré záhrady projektovala práve M. Müllerová.

3.4.3. Vila Tugendhat

Jedná sa o svetovo známu funkcionalistickú stavbu, Ludwiga Miesa van der Rohe pre manželov Gretu a Fritza Tugendhatových. Lokalita pre stavbu vily bola vopred daná v brnenskej rezidenčnej štvrti Černá Pole, pretože pozemok bol súčasťou Gretinej rodičovskej, tzv. Löw-Berovej vily. Exkluzívnu stavebnú parcelu, ktorá poskytovala nádherný výhľad na historickú panorámu Brna, daroval Alfred Löw-Ber dcére Grete v marci (březen) 1929 a stavbu domu taktiež financoval. V roku 1928 Greta a Fritz Tugendhatový požiadali o projekt nového domu Miesa van der Rohe, ktorý ponuku prijal. V roku 1929 požiadala Greta Tugendhatová o stavebné povolenie, ktoré bolo vydané až o sedem mesiacov neskôr. Stavba bola zahájená v júni 1929 a za 14 mesiacov ju bez dokončovacích prác v interiéroch realizovala brnenská stavebná firma Artura a Mořice Eislerových. Za rok a pól bola stavba dokončená a v decembri 1930 sa manželia Tugendhatový nast'ahovali. (ČERNOUŠKOVÁ, ČERNÁ, LIŠKA, 2008)

Voľne stojaca vila, zasadená vo svažitom teréne, je unikátnym umeleckým dielom, reprezentujúcim novátorské riešenie v zmysle konštrukčného systému, priestorového usporiadania, interiérového vybavenia, technického zázemia a celkového začlenenia stavby do prírodného rámca. (ČERNOUŠKOVÁ, ČERNÁ, LIŠKA, 2008)

Doposiaľ sa takmer všetci odborníci zhodli na tom, že podstatou Miesovej brnenskej realizácie je usporiadanie hlavného obytného priestoru a jeho prepojenie s vonkajšou prírodou. Jedným z východísk boli nepochybne myšlienky F.L. Wrighta a jeho „open plan“, ktorý už na prelome 19. a 20. storočia odstránil štyri steny vymedzujúce miestnosti, čím vznikol kontinuálny priestor s väzbou na exteriér stavby. (ČERNOUŠKOVÁ, ČERNÁ, LIŠKA, 2008)

M. Müllerová spolupracovala s architektom vily Miesom van der Rohe na projekte záhrady vily Tugendhat. Veľkú časť záhrady tvorila zatrávená lúka s využitím niekoľkých stávajúcich solitérnych stromov a základnej cestnej siete, vytýčenej na pozemku už v 19. storočí. Mies van der Rohe mal v obľube veľké trávnaté plochy s ojedinelými porastmi v duchu tzv. zdôraznenej prázdnoty (betonte Leere). Novšie prieskumy záhrady pozoruhodne interpretujú prepojenie domu a jeho prírodného

rámca v troch základných momentoch. Určujúci je vzťah vily k panoráme mesta s pohľadmi a priehľadmi na jednotlivé stavebné dominanty. Ďalším aspektom je použitie rastlín na fasádach, viditeľné na Miesových skiciach a na rodinných fotografiách Fritza Tugendhata. Optické „zmiznutie“ hmoty stavby v zeleni umocňuje pri pohľade z vonku dokonalé prepojenie interiéru s exteriérom. Nakoniec je to vlastné usporiadanie záhrady s kompozičnými nadväznosťami na hlavný obytný priestor vily, čo je zrejmé napríklad na ose medzi priestorom jedálne a letným posedením pod smútočnou vrbou. Terasy so suchými múrikmi z voľne kladených kameňov, ktoré boli osadené trvankami, tvorili optickú podnož stavby a stali sa dôležitým prvkom pre vyznenie pohľadu na dom zo spodnej časti záhrady. Vo vstupnej časti z ulice Černopolní i na záhradnej terase boli umiestnené rastliny v nádobách. Tesné prepojenie domu a vegetácie zavŕšila v interiéri zimná záhrada s obdĺžnikovým jazierkom s vodnými rastlinami a zeleňou v kvetináčoch. Daniela Hammer – Tugendhatová v súvislosti so záhradou zo spomienok svojej matky uvádza: „Táto poloha ponúkala ideálnu príležitosť uskutočniť koncepciu otvorenia priestoru do prírody. Spojenia vnútrajšku a vonkajšku, dialóg medzi architektúrou a prírodou určili podstatne štruktúru domu [...] Záhrada, do značnej časti ponechaná ako lúka, ponúkala malý raj na hranie pre deti [...] V zime sa deti mohli sánkovať a lyžovať až k domu prarodičov. (ČERNOUŠKOVÁ, ČERNÁ, LIŠKA, 2008)

V roku 1938 opustili manželia Tugendhatoví Brno a na jeseň 1939 bol dom skonfiškovaný Gestapom, neskôr prešla stavebnými úpravami a slúžila ako byt a kancelária Walterovi Messerschmidtovi, riaditeľovi Klöcknerwerke v Brne. Pri oslobodzovaní Brna sovietskou armádou, dokončil devastáciu vily jazdecký oddiel armády. Odstránením škôd bol poverený brnenský stavbár Albín Hofírek. Od augusta (srpen) 1945 do roku 1950 pôsobila vo vile súkromná tanečná škola. Neskôr sa stala súčasťou detskej nemocnice. (ČERNOUŠKOVÁ, ČERNÁ, LIŠKA, 2008)

V roku 1963 bola vila zapísaná do zoznamu nehnuteľných kultúrnych pamiatok. V apríli (dubnu) 1969 jednal František Kalivoda o obnove záhrady so spoluautorkou jej projektu Markétou Müllerovou, ktorá bola pripravená vypracovať plán osadenia záhrady podľa Miesovej koncepcie. Zasadzovala sa pritom o obnovenie výsady ruží pred domom, ktoré neboli súčasťou koncepcie záhrady, ale milovala ich v tej dobe už bývalá majiteľka domu Gréta Tugendhatová. Zdôrazňovala ich ako výrazný osobný motív a v rozhovoroch sa k nim často vracala. V hre bol tiež zámer prepojiť záhradu vily Tugendhat so spodnou záhradou Löw-Beerovej vily, ktoré tvorili vždy územný,

i keď nie architektonický celok. Avšak normalizácia, po roku 1968, snahy o obnovu vily utlmila. Až v rokoch 1982-1985 prebehla obnova a rekonštrukcia vily podľa projektu Štátneho ústavu pre rekonštrukcie pamiatkových miest a objektov Brno. Projekt vypracoval projekčný tím vedený Ing. arch. Kamilom Fuchsom, CSc.. Avšak neboli spracované žiadne prieskumy k stavbe a ako zdroj informácií slúžili archívne plány a fotografie. Cieľom bolo dostať vilu do solídneho stavebne-technického stavu. Pri rekonštrukcii sa väčšina konštrukcií len opravila a repasovala, alebo sa vymenila za menej vhodné, ale dostupnejšie materiály, alebo boli úplne odstránené. (ČERNOUŠKOVÁ, ČERNÁ, LIŠKA, 2008)

Markéta Müllerová svoju prácu na vile Tugendhat nikdy nepovažovala za nejakú valnejšie významnú a brala ju ako jednu z ďalších, možno i preto, že pri práci na návrhu pracovala pod dozorom Miesa van der Rohe. (MACHOVEC, 2010)

3.4.4. Výsadby trvaliek v zámockom parku v Lednici

Vznik historizujúceho parteru je ďalšou etapou vývoja záhrad v Lednici. Územie medzi farou a Slováckou ulicou bolo vykúpené a domy zrovnané so zemou. Okolo roku 1900 vznikla nová úprava podľa projektu architekta Michelliho. Parter bol až na drobné zmeny realizovaný. Bol projektovaný ako zo všetkých strán uzavretý komorný priestor ohraničený vegetáciou, zámkom a skleníkom. Krátko po založení bolo najprv prepracované Perenetum, kedy mizne prvotne realizovaná úprava, ktorá sa v pôdoryse dochovala v Růžovně. Od tej doby je parter postupne zjednodušovaný a úplne sa zmenil jeho charakter. Uzavretý priestor bol dômyselne členený bohatou vegetáciou mnohých pestovateľských foriem v bohatej druhovej škále (ŠIMEK, et al., 2003).

Najzložitejší vývoj bol vo formálnej záhrade pri zámku založenej po roku 1885. Michelliho plán bol iba čiastočne realizovaný. V tejto časti bol vývoj najdynamickejší a výsadby sa menili takmer každý rok. Taktiež prístup k vzrastným stromom, ktoré zostali v mieste novo zakladaného parteru je pozoruhodný. Nová dispozícia ich rešpektovala i keď do nej pôdorysne nepatrili. Čiastočné zmeny znamenali opúšťanie pôvodných princípov a dnes je už modul záhrady (vychádzajúci z pôdorysu kostola) potlačený. Cestná sieť i stromová etáž boli v tejto časti výrazne zmenené (ŠIMEK, et al., 2003).

Cez svoju relatívne krátku dobu existencie, plocha formálnej záhrady, podliehala častým zmenám, predovšetkým pri vegetačných prvkoch dekoratívneho charakteru (do

počiatku druhej svetovej vojny pôdorysná dispozícia až na niektoré výnimky prakticky bez zmien, rovnako tak ako celkový charakter úseku), behom druhej svetovej vojny a krátko po nej prebehli výrazné zmeny (týkajúce sa opäť predovšetkým vegetačných prvkov) ktorých dôsledkom je zreteľná odlišnosť stávajúcej kompozície dochovanej až do počiatku druhej svetovej vojny (výrazná redukcia počtu vzrastnejších bodových i líniových vegetačných prvkov, väčšia otvorenosť a prehľadnosť priestoru, menšie zakrytie stavieb vegetáciou) (ŠIMEK, et al., 2003).

Návrh obnovy trvalkového rabata na hlavnom parteri a Pereneta M. Müllerová navrhla niekedy v 60-tych rokoch 20. storočia (trvalkové rabato na hlavnom parteri v roku 1963 a návrh Pereneta vznikol pravdepodobne v rovnakom období). Zatiaľ čo trvalkové rabato na hlavnom parteri už existovalo, návrh Pereneta bol úplne nový počín v koncepte. Trvalkové rabato síce na hlavnom parteri bolo, ale návrh M. Müllerovej ho premiestnil z pôvodného miesta (na druhej strane cesty ako sa nachádza v dnešnej dobe). Okrem tohto rabata bol na hlavnom parteri ešte jeden trvalkový záhon a to pri skleníku kde tvoril predsadbu živému plotu, ktorý zakrýval podmurovku skleníku.

3.4.4.1. Trvalkové rabato na hlavnom parteri

Rabatový záhon bol pôvodne umiestnené na druhej strane cesty ako dnes a viac posunuté smerom k zámku, avšak pravdepodobne práve plán M. Müllerovej ho premiestnil na druhú stranu parteru k chodníku pozdĺž predného priečelia zámku. Na tomto mieste sa pravdepodobne nachádzal pravidelne riešený letničkový záhon (KUŤKOVÁ, 2011). Rabato pozostáva z viacerých chodníkmi oddelených častí obdĺžnikového tvaru rôznej dĺžky, ale jednotnej šírky. Jednotlivé záhony sú od chodníkov oddelené úzkym pásom trávnikom, z vnútornej strany hlavného parteru je ohraničený taktiež trávnikom. Vnútorne členenie záhonov je nepravidelné a druhovo bohaté. Záhony sú koncipované ako jednostranné, ale pre menšiu šírku a potreby udržania voľného výhľadu na parter z chodníku sú použité stredne vysoké a nízke druhy. Každý záhon má vlastné a jedinečné členenie, čím je dosiahnutá jeho bohatosť a rôznorodosť. Rytmizácia výsadiel je podporená výsadbou v pravidelných rozstupoch sa striedajúcich *Berberis julianae* a *Prunus triloba* na kmienku. Pocit jednoty a previazanosti záhonov je ešte podporený opakovaním niektorých druhov vo väčšine častí, z ktorých vyniká práve výsadba *Iris x barbata*, ktorý je v takmer každom záhone

a tvorí zadný okraj záhonu, kde tvorí prevažne úzky a dlhší pás. V pláne použitý *Berberis julianae*, ktorý dorastá relatívne veľkých rozmerov, má v návrhu vymedzený relatívne malý priestor, teda sa pravdepodobne počítalo s tvarovaním, čo by umožnilo udržať jeho relatívne malé rozmery po dlhú dobu. Na miestach kde do záhonu zasahujú veľké solitérne vysadené exempláre *Thuja plicata*, sú použité rastliny vhodné pre toto extrémne stanovište. V návrhu sa objavuje i niekoľko krátkovekých trvaliek (*Viola cornuta*, *Lycoris sanguinea*), z čoho vyplýva že sa rátalo s veľmi intenzívnou údržbou a častejšími úpravami v záhonoch.

V dnešnej dobe je rabatový záhon opäť obnovený podľa návrhu Ing. Kuťkovej, ktorá mala na starosti i predchádzajúcu obnovu rabata.

3.4.4.2. Perenetum

podľa plánu z roku 1904, je riešené ako pravidelne členený záhon vymedzený, tak ako v dnešnej dobe živými stenami bosketu a priečnym chodníkom deliacim bosket na dve polovice. Plocha Pereneta bola členená chodníkmi, ktoré boli vedené po celom obvode plochy a taktiež dvomi chodníkmi kolmými na seba deliacimi plochu priečne a pozdĺžne s priesečníkom v strede plochy. Ďalej bola plocha členená chodníkom tvoriacim elipsu okolo centrálného priesečníku chodníkov, ktorá bola vpísaná do o niečo väčšieho obdĺžniku, zaberajúceho v šírke celú šírku plochy vymedzenú pozdĺžnymi obvodovými chodníkmi, zatiaľ čo po dĺžke zaberá väčšiu časť centrálnej plochy, takže po oboch okrajoch sa nachádzali ešte štyri malé plôšky obdĺžnikovitého tvaru, vymedzené chodníkmi a centrálnym obdĺžnikom.

Avšak tento koncept pravdepodobne nebol nikdy realizovaný, pretože už počas výstavby sa objavili zmeny v pôvodnom pláne. Podľa fotografickej pohľadnice z roku 1923 je viditeľné že plocha bola členená len stredovým pozdĺžnym chodníkom. Obvodové chodníky popri živých stenách neboli pravdepodobne v tejto dobe realizované. Plocha je roztrúsene osadená po obvode stromami, zatiaľ čo centrálna plocha je takmer celá tvorená trávnikom. Pozdĺž chodníku sú vysadené po oboch stranách *Thuja occidentalis* 'Wareana', ktorých počet bol časom redukovaný, pravdepodobne preto aby sa predišlo ich zapojeniu (viz. Obr. tab. XX, obr. 1 a obr. 2). Južná hranica plochy je od priečného chodníku oddelená kulisou z *Thuja occidentalis*.

No už v roku 1947 sa na ľavej strane bosketu objavuje obvodový chodník, ale zároveň bola odstránená kulisa z *Thuja occidentalis*.

Z pohľadnice z obdobia 70-tych rokov (viz. obr. Tab. XXIII), je viditeľný trvarkový záhon, ktorý je vedený po obvoде plochy nadväzujúc priamo na živé steny (ešte neboli realizované obvodové chodníky). Chodník bol stále lemovaný exemplármi *Thuja occidentalis* 'Wareana', ktorých rytmizácia priestoru bola podporená solitérnou výsadbou vždy medzi dve tuje.

Návrh samotných trvarkových záhonov bol podriadený charakteru plochy, kde záhony boli koncipované ako jednostranné s pohľadom určeným zo strany stredového chodníku, na každej strane jeden, keďže pravdepodobne v tej dobe ešte obvodové chodníky neexistovali. Okraj zo strany od chodníku, pri oboch záhonoch bol odsadený až za rad tují, tak že medzi chodníkom a záhonom vznikol pás trávniku, na ktorom vynikli jednotlivé exempláre *Thuja occidentalis* 'Wareana'. Okraj záhonov zo strany od stredového chodníku bol priamy, rovnobežný s chodníkom, avšak druhý kraj na strane od obvodových stien, bol vedený nepravidelne v krivkách tak, aby sa primárne vyhol problémovým miestam pod stromami. Samotné záhony boli členené nepravidelne, navrhované ako „masovo kvitnúce voľné skupiny“. Jednotlivé plochy zaberajú väčšie plochy, hlavne v zadných partiách, tak aby pri pohľade z chodníku vynikli jednotlivé druhy. Do záhonu boli zakomponované i viaceré kvitnúce kry, z ktorých niektoré tvorili pozadie (hlavne *Forsythia*), iné dopĺňali trvalky na záhonoch (napr. *Spiraea*). Väčšina druhov sa v záhone opakuje, čím je zabezpečená rytmizácia a ucelený dojem. Rovnako, opakovaním druhov, je zabezpečené i kompozičné prepojenie oboch záhonov.

Okrem týchto dvoch realizovaných návrhov ich M. Müllerová vytvorila viac, na rôznych miestach v Lednickom zámockom parku, z ktorých sa zachovalo niekoľko návrhov (napr. Perenetum v poslednom boskete od zámku), ktoré pravdepodobne realizované nikdy neboli.

3.4.4.3. Perenetum v poslednom boskete od zámku

Plocha je riešená ako voľná skupinová výsadba tak, že je v podstate zachované pôdorysné riešenie plochy podľa pôvodného plánu formálnej záhrady, kde centrálna plocha ostáva voľná a plocha je členená na tri samostatné záhony pozdĺžnym a priečnym chodníkom. Jednotlivé záhony boli ďalej členené chodníkmi zo stupákov, tak aby bolo možné sledovať rastliny z blízka. Vďaka tomu že je táto plocha riešená pre detailné pozorovanie je členená nepravidelne na malé plôšky jednotlivých druhov, čo umožnilo vytvoriť veľkú pestrosť a bohatosť tohto záhonu.

3.4.5. Realizácie v období 60. rokov

V tomto období M. Müllerová samostatne návrhy robila už málo, ale veľmi často spolupracovala na návrhoch trvalkových výsadiieb v projektoch iných architektov, ako Ing. Wagner, Ing. Scholz a iný. Je autorkou trvalkových úprav v kúpeľných mestách : Poděbrady, Luhačovice, Mariánské Lázně, Starý a Nový Smokovec, Štrbské pleso i rad mestských kvetinových úprav napr. v Blansku (JAKÁBOVÁ, MACHOVEC, 2006), sídlisko Kamenný kříž v Blansku, Masarykův onkologický ústav na Žlutém kopci v Brne, hotel Continental v Brne, aj. (ARCHIVNÍ FOND MENDELU, nedatované, NOHEL, 2011).

Pri úpravách na Štrbskom plese bola okrem iného založená veľká skalka osadená domácimi alpínkami (MACHOVEC, 2010, NOHEL, 2011).

V dobe rozvoja záhradníckych výstav sa podieľa na tvorbe trvalkových záhonov v Olomouci, kde navrhla a realizovala v Bezručových a Smetanových sadech viacero trvalkových partií. Jedna z nich v Smetanových sadech, určená pre jesenné výstavy, bol záhon v podobe širokého pásu vinúceho sa parkom, osadený kombináciou tráv a astier, avšak krátko nato bol zrušený (Nohel, 2011). Jej projekt štylizácia juhomoravskej stepi realizované na výstave Erfurt 1959 získava zlatú medailu (JAKÁBOVÁ, MACHOVEC, 2006).

Z týchto realizácií sa nezachovali takmer žiadne podklady, pretože tvorili len malú a menej podstatnú časť projektov, určené zväčša pre plnohodnotné pôsobenie na niekoľko rokov, resp. desaťročia, alebo to boli len malé samostatné projekty pre obohatenie a ozvláštnenie kompozície.

3.4.6. Arborétum a botanická záhrada VŠZ v Brne

M. Müllerová bola už ako dôchodkyňa, v tej dobe už 70. ročná povolaná prof. Dr. Ing. Miroslavom Vyskotom, DrSc. do Arboréta a botanickej záhrady VŠZ v Brne, ktoré bolo zriadené jeho rozhodnutím dňa 1.11.1967. Stala sa súčasťou tímu odborníkov školy, ktorý spracovali návrh na úpravu zelene a využitie plôch pre účelovú činnosť. Zodpovedala za zakladanie arboréta vrátane projektu úpravy zelene, osadzovacích plánov, odborných posudkov výberu rastlinných spoločenstiev a kolekcíí rastlín a ich výsadiieb a údržby (MIKOVCOVÁ, 2008).

Kompozíciu arboréta navrhol Prof. Ing. Ivar Otruba, CSc., vtedy ešte ako pomocník. Sortimentálnu náplň a osadzovacie plány mala na starosti práve M.

Müllerová. Mala na starosti 11 členný kolektív. Zásluhy o vznik arboréta potvrdzujú i slová vtedajšieho rektora Prof. Vyskota: „To čo sa za 40 rokov nepodarilo štyrom profesorom, to jedna Müllerová spravila za štyri roky.“ (KREJČÍ, 2001).

Pri zostavovaní sortimentov sa objavil problém s veľkým počtom odrôd a skupín i farieb. Tento problém riešila tak, že odrody rozdelila podľa rokov vyšľachtenia do skupín, kde ich ďalej zoskupovala podľa farieb a nakoniec vybrala niekoľko najreprezentatívnejších odrôd. Sortiment ruží zostavovala tak, že postupovala podľa šľachtenia od rodičov a postupne pridávala jednotlivé skupiny ruží podľa rokov vyšľachtenia a farby zastupovali vybrané najreprezentatívnejšie odrody (NOHEL, 2011).

Avšak počas jej pôsobenia v BZA bola realizovaná len malá časť návrhu a krátko po odchode M. Müllerovej bola koncepcia BZA pozmenená a kvôli tomu boli i prepracované i osadzovacie plány. Do dnešnej doby sa zachovala len malá časť výsadiieb podľa návrhu M. Müllerovej. Prakticky v nezmenenom stave sa zachovali výsadby sortimentov rodu *Aster* a zbierka ázijských druhov (OTRUBA, 2011). Tiež v tej dobe sa výrazne podpísala na výchove študentov (JAKÁBOVÁ, MACHOVEC, 2006).

Pri svojej práci sa stretla s vyjadreným odporom skupiny profesorov lesníckej fakulty. Títo protestovali u prorektora VŠZ, že práce vedie osoba bez vysokoškolského vzdelania, ktorej sa dostalo rozsiahlych právomocí a ona si ich energicky vymáha vo vzťahu k zariadeniu arboréta i zamestnancom spolupracujúcich katedier. Je možné, že existovali i iné príčiny, ako to že bola žena a nemeckého akcentu sa nikdy nezbavila (MIKOVCOVÁ, 2008). Pracovný pomer tu ukončila 30.6.1972 (KREJČÍ, 2001).

3.5. Spôsobu použitia trvaliek a ich členenie podľa M. Müllerovej

„Trvalky používať znamená trvalky poznať!“ Táto veta sa stala u perenárov klasickou. Priatelia rastlín, ktorí venujú skutočnú pozornosť všetkým statiam od pôvodu až k množeniu, môžu mať skutočne úspech pri práci s touto tak rozmanitou a zložitou skupinou rastlín. (MÜLLEROVÁ, 1953)

Jediný písomný prameň s možnosťou náhľadu do členenia a základných princípov tvorby M. Müllerovej je časť knihy **Naše trvalky** (MACHALA, 1964), kde opisuje základné princípy tvorby a príklady použitia trvaliek i s príkladmi vhodných kombinácií rastlín, a článku **Používání trvalek ve veřejné zeleni** (1953).

Následný text, ak nie je označený citáciou, je výber z knihy **Naše trvalky** (MACHALA, 1964). M. Müllerová tu uvádza rad výborných možností a príkladov

splanenia niektorých druhov trvaliek vo veľkých parkoch, pri diaľniciach a v lesoparkoch. Vychádza z ekologických princípov, propaguje používanie domácej kveteny ale nevyhýba sa používaniu introdukovaných druhov. Jej názory, ktoré vychádzajú z veľmi dobrej znalosti sortimentu trvaliek a dlhoročných praktických skúseností, sú dodnes platné a použiteľné v sadovníckej a krajinárskej tvorbe. (BÍNOVÁ 1982) Jednoduchá charakteristika danej skupiny trvaliek a ich spôsoby použitia, v tejto knihe, ukazujú len malý zlomok znalostí M. Müllerovej. Príklady použitia druhov sú prepisom z knihy **Naše trvalky** (MACHALA,1964), teda nemusia súhlasiť s dnešnou platnou nomenklatúrou.

Trvalky môžeme využiť dvomi spôsobmi (MÜLLEROVÁ, 1953):

1. výsadba v pravidelných záhonoch – používa sa najviac tam, kde sú dlhé záhony pozdĺž ciest alebo iné pravidelné tvary, obyčajne v blízkosti stavebných objektov. V týchto záhonoch sa pravidelne opakujú druhy v rovnakej dobe kvitnúce a rovnako farebne zoskupené. Čím je záhon širší, tým sa v ňom môže uplatniť väčší počet druhov a zvýšiť pestrosť farieb
2. prírodný voľný spôsob – používa sa v prírodných parkoch pre farebný efekt . Výsadba nie je pravidelne orámovaná, ale má nepravidelný tvar a najlepšie sa tu využije prirodzený charakter trvaliek. Používajú sa tu len trvalky, ktoré majú stály harmonický vzhľad ako *Hosta*, *Rodgersia*, *Helictotrichon sempervirens*, *Astilbe*, *Aruncus*, *Miscanthus*, *Iris*. Taktiež je veľmi dôležitá voľba odrody.

Na použitie trvaliek, ak chceme zaviesť do ich systému poriadok a prehľad, sa môžeme pozeráť z dvoch hľadísk,: buď vychádzame z veľkosti záhrady, potom môžeme preberať použitie v malých záhradách a veľkých parkoch, alebo vyjdeme od rastliny a preštudujeme postupne použitie nízkych a potom vysokých trvaliek. Toto druhé rozdelenie je vhodnejšie pre pojednanie o trvalkách a prvé pre záhradnú architektúru.

Základné rozdelenie trvaliek do skupín podľa výšky, umožňuje následné členenie podľa použitia. Zvláštne druhy použitia zahŕňajú použitie trvaliek v tematických úpravách. Zvlášť je vyčlenené použitie trvaliek v parku, z dôvodu rozdielov v riešení týchto úprav a trvaliek pre splanenie, pre jedinečnosť v použití a zakladaní týchto úprav. Druhy pre jednotlivé spôsoby použitia sa nachádzajú v samostatnej tabuľkovej prílohe (tabuľka č. 1 – 18)

Nízke trvalky

- **Pravidelné skalkové záhrady**
 - Kvetinové múriky
 - Rabatá nízkych trvaliek
 - Cesty
 - Schody
- **Nepravidelné skalkové záhrady**
 - Skalka s vysokohorskými druhmi
 - Skalky s bežnými druhmi
- **Nízke trvalky ako náhrada trávniku**
- **Nízke trvalky ako obruba**
- **Nízke trvalky pre osadenie hrobov**

Vysoké trvalky

- **Rabatá trvaliek**
- **Volné osadenie**
- **Skupiny pred drevinami**
- **Trvalky pri vode**

Zvláštne druhy trvalkových partií

- **Záhrady so suchomilnými rastlinami**
- **Vresovisko**
- **Polotienisté a tienisté záhradky**

Trvalky vo verejných parkoch

- **Nízke trvalky**
- **Vysoké trvalky**

Splanenie trvaliek

3.5.1. Nízke trvalky

Nízke trvalky, alebo skalničky, patria medzi najobľúbenejšiu skupinu rastlín. Nízke trvalky a skalničky pôsobia najprirodzenejšie v spojení s kameňom.

Delenie použitia nízkyh trvaliek:

3.5.1.1. Pravidelné skalkové záhrady

Je to vlastne terasovanie skloneného terénu v pravidelnom pôdoryse.

V pravidelných skalkových záhradách nachádzame viacero možností pre uplatnenie trvaliek:

- Kvetinové múriky – je to múr stavaný na sucho, čo znamená, že sa miesto malty používa zemina a väčšie medzery sa osadia rastlinami. Múrik nemá byť vyšší než 60 – 100 cm, vyššie svahy rozdelíme na viac terás.
- Rabatá nízkyh trvaliek – je to osadenie rovnej plochy medzi dvomi kvetinovými múrikmi, nad kvetinovým múrikom alebo vedľa kamennej obruby. Bližšie sa tento typ rabata nazýva rabato malých trvaliek alebo trvalková mozaika. Skoro všetky rastliny pre tento typ osadenia sú takmer rovnako vysoké.

– Zo zoznamu (viz. tabuľka č. 2) je viditeľné, že medzi malými skalničkami je pomerne málo tých, ktoré kvitnú v lete. Pridávajú sa preto i vyššie trvalky kompaktnejšieho vzrastu ako solitéry, ktoré potom kvitnú v neskoršom lete. Hodí sa napríklad *Phlox decussata* 'Nelkendom', 'Junius', 'Wenn schon – denn schon', 'Mia Ruys', 'Prof. Went', spojené s *Rudbeckia sullivantii* a *Solidago* 'Perkeo'. Konečne môžeme použiť i *Delphinium cultorum* 'Gnom'. Po ich odkvete máme bohatý výber *Aster dumosus* i drobné chryzantémy. V tieni k tomu môžeme použiť: *Aquilegia vulgaris* a *A. coerulea* vo všetkých odtieňoch, bohatý výber *Astilbe arendsi*, *Anemone japonica* a *Anemone hupehensis*.

- Cesty – jedná sa o osádzanie dláždených ciest. Ploché kamene, vysoké najmenej 10 cm, sú zapustené do zeme na vzdialenosť kroku tak, aby aspoň 5 cm kameňa vyčnievalo zo zeme. Pri širších cestách cestu v potrebnej šírke vydláždime, ale ponecháme širšie medzery pre osadenie rastlinami.
- Schody – Schody sa stavajú ak je stúpanie cestičky väčšie ako 10°. Pre stavbu schodov z prírodného kameňa je viac možností. Do špár sa používajú rovnaké rastliny ako pre dláždené cesty.

3.5.1.2. Nepravidelné skalkové záhrady

Princíp prírodnej skalky je daný v nepravidelnom terasovaní sklonitého terénu. Ak nemá pozemok prirodzený sklon, vyhlbi sa časť záhrady, napr. cesta a nadbytočnou zemou sa navíši okolie. Je potrebné rastlinám upraviť i pôdne podmienky podľa špecifík druhu.

- *Skalka s vysokohorskými druhmi*– Podľa miesta, na ktoré môžeme umiestniť skalničky, sú delené na rastliny, ktoré rastú v skalných puklinách, na rastliny vyskytujúce sa väčšinou v suti a konečne na tie, ktoré rastú na vysokohorských holiach. Vhodné podmienky rastlinám v suti je možné zabezpečiť použitím odpadu stavebného kameňa. Do pôdy sa môže použiť odpad stavebného kameňa, ktorý sa zmieša s drnovkou a pieskom. Dostatočný sklon sutiny zaručuje rýchle presakovanie a odtok podzemnej vody.
- *Skalky s bežnými druhmi*– používajú sa druhy skalničiek z nižších polôh buď z krasových útvarov illyrských, alebo nižších pásiem Karpát a skalných stepí. Tieto druhy vyžadujú nepatrnú starostlivosť a vydržia v našich zemepisných šírkach v zime bez prikrytia, často i bez snehu, v praxi sa môžu dopĺňať všetkými nízkymi trvalkami vôbec. Pre slabý letný efekt skalničiek, z ktorých len málokto kvitnú v tomto období, využívajú sa najmenšie druhy a kultivary ostatných trvaliek, ako: *Gaillardia 'Sternkissen compacta'*, *Aster lutescens nana*, *Platycodon mariesii*, *Silene schafta*.

3.5.1.3. Nízke trvalky ako náhrada trávniku

Pri správnom založení vyžadujú väčšiu starostlivosť len prvý rok. Môžu sa tu používať takmer všetky nízke trvalky. Ak sa do týchto nízkych porastov jednotlivo alebo v malých skupinkách umiestnia vyššie trvalky, okrasné kvetom alebo listami, nadobudne takéto osadenie veľkú estetickú hodnotu. Napríklad do *Vinca* nasadené papradiny so svetlými listami, *Rodgersia* do *Phlox subulata*, zakrslé smreký alebo *Cytisus praecox* atd. Striebornošedé kobercové trvalky sú volené, ak je potreba vytvoriť v zelenom trávniku svetlý farebný kontrast. Tieto druhy môžu byť doplnené striebornými koniferami alebo vyššími trvalkami ako *Artemisia 'Silver Queen'*, *Salvia officinalis*, *Verbascum* atd. Červenolisté kobercové trvalky sú zvlášť efektné v susedstve striebornolistých. Ako vysoký doplnok sa môžu použiť *Berberis thunbergii* 'Atropurpurea', *Acer palmatum 'Rubrum'* a pod.

3.5.1.4. Nízke trvalky ako obruba

Obruby sa používajú ako predel medzi chodníkom a napr. trávnikom, alebo zeleninovými záhonmi. Používajú sa i namiesto nízkyh živých plôtikov. Okrem obrúb z jedného druhu sa používajú i zmiešané obruby z niekoľkých druhov, striedaných v pravidelných odstupoch. Sú tu zastúpené i vyššie trvalky.

3.5.1.5. Nízke trvalky pre osadenie hrobov

Trvalky, zvlášť nízke druhy, tvoriace súvislé porasty, sú vhodné i k osadeniu hrobov.

3.5.2. Vysoké trvalky

Kombináciou rôznych druhov vysokých trvaliek je možné dosiahnuť farebných efektov vo veľkom a sú taktiež vhodné i k rezu. Vysoké trvalky kvitnú prevažne v plnom lete a na jeseň, kedy je kvetinová výzdoba najžiadanejšia. Vysoké trvalky majú taktiež viacero možností použitia.

Pri hľadaní vhodného miesta pre výsadbu trvaliek je vždy vítaná nejaká príležitosť, ktorá zdôvodní ich výsadbu. Môže to byť výsadba okolo besiedky, pozadie pre lavičky, rôzne spôsoby maskovania múrov a výsadby pred drevinami.

3.5.2.1. Rabatá trvaliek

Hlavným spôsobom použitia vysokých trvaliek sú výsadby na záhonoch (rabatách) a rôznych nepravidelných plochách v skupinách tak, aby „stále niečo kvitlo“. Pre udržanie atraktívnosti záhonu po celý rok, sa zostavujú rastliny do skupín podľa doby kvitnutia a skupiny sa rozdelia rovnomerne po ploche, ktorá sa má osadiť. Ak sú tieto skupiny dobre farebne zladené, dosiahne sa živého a stále premenlivého obrazu. Rozmiestnenie a vzdialenosť skupín sa riadia veľkosťou a tvarom osadzovanej plochy. Rastliny sa umiestňujú podľa výšky tak, že nízke sú vpredu a vysoké vzadu, avšak je vhodné vyvarovať sa príliš pravidelnému stupňovaniu.

Spravidla sa pre osadenie volia plochy vzdialenejšie od ciest. Popredie nízkeho zeleného trávniku zvýši farebný efekt rabata. Veľmi dlhé a úzke záhony nie sú vhodné pre toto osadenie trvalkami, ale volíme radšej obrubu z dvoch druhov. Aby sa dosiahlo stáleho kvitnutia v skupinách, musí byť použitá širšia plocha. Rabato nemá byť užšie ako 2 m, výnimočne 1,5 m v malých záhradkách pri použití polovysokých trvaliek.

Dĺžka záhonu je neobmedzená, ale nemala by presahovať desať násobok svojej šírky. Najlepšieho efektu sa dosiahne na rabatách väčších rozmerov, širokých 4 – 5 m a dlhých cez 50 m. Na 1 m² sa pri malých obrubových trvalkách vysádza asi 10 kusov, pri polovysokých asi 5 kusov a pri vysokých 1 – 2 kusy. Moc husté osadenie prináša väčšinou viac problémov ako potešenia.

Schopnosť remontovať sa významne podieľa na udržaní záhonu zakvitnutého. Avšak po odkvete výrazných rastlín, ako *Delphinium* a *Phlox*, nastanú slabšie obdobia kedy kvitnú menej nápadné trvalky. V týchto obdobiach však vyniknú ozdobné listy a pôvabná rozmanitosť výšok a tvarov skupín a rôznych odtieňov zelene.

3.5.2.2. Voľné osadenie

Vzorom pre voľné osadenie bola príroda. Vzniklo pravdepodobne zo starého štýlu vysádzať solitéry do trávniku, ktoré nevyžadovalo náročnú údržbu. Nie je v tomto prípade úmyslom dosiahnuť nápadných farebných efektov a ukázať len kvet, ale uplatniť rastlinu celú, jej stavbu tvar a list. Preto sa sadia rôzne nízke trvalky ako trvalkový drn a to vždy vo väčších množstvách a plochách. Do tohto drnu sú potom vysádzané jednotlivo alebo v menších skupinách vyššie trvalky, ktoré majú upútať pozornosť. Je možno použiť i niekoľko vyšších druhov naraz, ktoré svojím susedstvom vytvárajú zladený obraz a dávajú jeden druhému vyniknúť. Pri tomto spôsobe osádzania môže pozorovateľ pozorovať tvar i každú fázu rastliny. Preto sa tento spôsob osadenia používa väčšinou blízko ciest a tam kde zostávajú malé plôšky nevhodné pre trávnik. Pre tienisté stanovištia sa používajú rovnaké druhy ako pre rabatá v tieni.

3.5.2.3. Skupiny pred drevinami

Pred vysokým pozadím krov, stromov a ihličnanov sa môže úspešne použiť klasický rabatový spôsob, tj. Stupňovité usporiadanie podľa veľkosti. Vysádzaná plocha je svojím tvarom samozrejme nepravidelná, prispôbena tvaru skupiny drevín. Môže sa pracovať taktiež ako pri typických rabatách, avšak výber trvaliek, by sa mal svojou farbou a tvarom hodiť k drevinám.

Používa sa tiež spôsob voľného osadenia. Na diaľku a vo väčších priestoroch, kde je hlavné pôsobenie farby, je lepšie použiť rabatový spôsob osadenia. V blízkosti ciest sa viac uplatní spôsob voľného osadenia. V menších záhradách sa používa len jeden alebo dva druhy trvaliek zladených s drevinami. V každom prípade musí byť zachovaný

dostatočný odstup od drevín. Pri starších stromoch je vhodné ponechať asi 2 – 3 m široký trávnatý pás medzi drevinami a trvalkami.

3.5.2.4. Trvalky pri vode

Pri osadení pravidelného bazénu, či nepravidelného rybníčku, umelého potôčiku alebo napájadla pre vtáky je možné vyvolať dojem voľnej prírody. Pri vodných rastlinách prevládajú dva hlavné typy listov: rákosovité, ako pri *Iris pseudacorus* a *Typha* a široké lupenité, ako pri *Petasites*, *Ligularia* a iné. Avšak k vodným rastlinám priradíme i mnoho iných, ktoré majú rovnaký tvar, sú však suchomilné, napr. *Iris barbata*, *Miscanthus*, *Bergenia*, *Anchusa*. Používajú sa k osadeniu okolia vodnej plochy, kde už pôda nie je dostatočne vlhká. Pre dosiahnutie dlhodobejšieho obdobia kvitnutia, sa môžu pridať k rastlinám zdanlivo vlhkomilným i dlhšie kvitnúce trvalky, ako *Phlox decussata*, *Rudbeckia fulgida* var. *sullivantii*, *Aster amellus* atd. Avšak ak sa zabezpečí dostatočná vlhkosť aspoň počas leta, môžu sa vysádzať i priamo vodné rastliny, ako *Iris kaempferi*, *Myosotis palustris*, *Mimulus luteus* a *Mimulus cupreus*. I pri malých umelých potôčikoch v trávniku alebo v skalke a v prírodnom alebo umelom močiaru je možné použiť vhodné trvalky.

Neodmysliteľnou súčasťou jazierok sú vodné rastliny, hlavne *Nymphaea alba* a ďalšie. Plytké bazény a okraje rybníkov sa môžu osadiť i vodnými rastlinami, ktoré čnejú nad hladinu a tým dopĺňajú prirodzený vzhľad.

3.5.3. Zvláštne druhy trvalkových partíí

3.5.3.1. Záhrady so suchomilnými rastlinami

Pre založenie je potreba iba suchej stráne s ľahkou pôdou, zlepšenú vápnitým prachom a pieskom. Potom sa môžu medzi rôzne suchomilné trávy vysadiť trvalky, alebo môžeme zakladať suchú stráň i priamym výsevom.

Extrémne suché pomery sa riešia čisto xerofytnými druhmi. V takýchto prípadoch môže byť porast nesúvislý, prerušovaný plochami holého piesku a štrku – otvorená formácia.

3.5.3.2. Vresovisko

Vres (*Calluna vulgaris*) ako typický atlantický element je viazaný na rovnomerné zrážky a pôdu bez vápna a dusíku. Tam kde sa vres prirodzene vyskytuje je založenie vresoviska jednoduché. Do plochy vresu sa vysadia plazivé a stĺpovité borievky (*Juniperus*), jednoducho kvitnúcu ružu, *Sarothamnus* a umiestni sa niekoľko väčších kameňov. Na spestrenie sú vhodné domáce trvalky z obdobných stanovišť.

3.5.3.3. Polotienisté a tienisté záhradky

Klasický spôsob osadenia polotienistej polohy je záhradka s hlavným motívom primulí. Pre dosiahnutie nepretržitého kvitnutia je vhodné zosádzať ich s rôznymi *Astilbe*. Ďalšie druhy sa dajú vybrať z rastlín pre polotienisté rabatá a doplniť ich ešte lesnými rastlinami.

3.5.4. Trvalky vo verejných parkoch

3.5.4.1. Nízke trvalky

I v parku sa dajú zakladať skalkové partie, ale len v blízkosti budov a stavieb, ako skleníky, pavilóny a pod. I pravidelné partie pri vchode, pri bazéne a inde sa dajú riešiť ako oddiely venované jednotlivým námetom. Založenie a osadenie je obdobné zakladaniu v záhrade, avšak vo väčšom rozsahu.

Inak je to so skalkou. Tu máme omnoho väčšie možnosti než pri pravidelne terasovanej architektonickej záhrade, osadenie je tým pestrejšie, čím viac vysokých druhov môžeme použiť.

Všetky vyššie trvalky subalpínskeho a horského pásma sa môžu použiť na okraje skalky, do pozadia a pred susedné konifery alebo kry. Dokonca sa môžu použiť i záhradné odrody s prírodným charakterom, ako sú jednoduché nízke odrody *Delphinium*, *Erigeron*, *Gaillardia* a nízke odrody *Astilbe* a iné.

Pri zakladaní skaliek a alpín vo veľkom parku musíme pracovať veľkoryso. Veľké rozmery vyžadujú veľké kamene a veľký počet rastlín. Výhodou je v tomto prípade možnosť použiť rôzne motívy, ktoré veľké alpínium oživia. Je to predovšetkým vodná plocha v najrôznejších obmenách, ako potôčiky, vodopády a malé jazierka, ktoré zavlažujú a zvlhčujú svoje okolie. Tým je daná možnosť použiť vzácnejšie alpínky, ako *Soldanella montana*, *Gentiana verna*, *Geum reptans*, *Primula frondosa* a *Primula minima*, *Saxifraga aizoides*, *Saxifraga aizoides atrirubens* a iné.

Budovanie partie trvalo odspodu zavlažovanej, umožňuje pokúsiť sa pracovať s chúlolistivými alpínkami. Cez potok sa môžu uložiť veľké ploché kamene, ktoré budú slúžiť ako mostíky obklopené zakrpatenými vrbami, veľké kamene potom slúžia ako sedadlá.

Zaujímavým usporiadaním je tiež ukážka rôznych zemepisných horských spoločenstiev, čo vo veľkom alpíniu je ľahko uskutočniteľné.

Taktiež sú nízke trvalky potrebné vo veľkom starom parku ako náhrada za trávnik v tieni stromov, kde sa tráve už nedarí. Hodia sa sem nielen trvalky pre náhradu trávniku v tieni, ale i vyššie trvalky.

Pod smrek, jedle, buky aj. sa nemôžu sadiť rastliny s hlbším koreňovým systémom, pretože tieto stromy majú plytko pod povrchom veľké množstvo koreňov, zatiaľ čo pod dubom, čiernou a lesnou borovicou, ktoré korenia hlboko sú podmienky priaznivejšie.

V novo zakladaných parkoch sa používajú trvalky ako náhrada trávniku na slnečných vysušených svahoch. I tu sa používajú okrem nízkych druhov i druhy vyššie.

3.5.4.2. Vysoké trvalky

Taktiež vysoké trvalky sa v parku používajú veľkorysejšie. Pravidelné husto osadené rabatá sa zakladajú pri budovách, vchodoch a podobne. Rabatá volíme najmenej 4 – 5 m široké a 40 – 50 m dlhé. Samozrejme i množstvo rastlín jednotlivých druhov a odrôd musia byť primerane veľké, pretože na diváka pôsobia len mohutné plochy. Rabatu vo verejnom parku sa môže dať značný odstup od cesty, aby malé nedokonalosti nerušili dojem.

Voľný spôsob osadenia nekladie hlavný dôraz na nepretržité kvitnutie, je stále upravený, pretože je v ňom zastúpených viac rastlín s ozdobnými listami a môže sa preto umiestniť i bližšie k ceste. Na veľkých plochách sú vhodné ako drn alebo podklad i vyššie trvalky.

Odlišný bude však výber druhov pre trvalkovú výzdobu pred skupinami drevín a konifer. Pre veľkú vzdialenosť potrebujeme i tu mohutnejšie rastliny, aby vynikli a nestrácali sa vo vysokej tráve. V menších parkoch sa môže predsadba upraviť ako časť rabata s nepravidelným pôdorysom. V rozsiahlych parkoch nemusí skupina vynikať farbou kvetu, pretože ak je odkvitnutá, alebo ešte nerozkvitnutá, splýva nenápadne s okolitou zeleňou. V kvitnutí sa rôzne skupiny striedajú. Príliš mnoho nahromadenej pestrosti nie je v tomto prípade žiaduce.

Okrem spomínaných spôsobov sa v parkoch dá použiť spôsob osadenia, kedy sa do trávniku vo vybranom zákutí rozhodia väčšie i menšie skupinky trvaliek, s veľkosťou skupinky od pol metra až po niekoľko štvorcových metrov, ktoré spolu vytvoria dojem jednej veľkej skupiny. Takáto partia nemá ostré hranice, čím sa dosiahne prirodzenejšieho vzhľadu. Pre tento spôsob osadenia sú vhodné len trvalky, ktoré vytvárajú husté zapojené porasty. Pre rozhodené skupiny je najvhodnejší jeden druh vo viacerých odrodách, farebne zladených alebo kombinácie dvoch nanajvýš troch druhov.

K veľkým parkom býva niekedy pripojená i záhrada liečivých rastlín, často upravená na spôsob stredovekej záhrady.

3.5.5. Splanenie trvaliek

K tomuto účelu sa trvalky hodia viac ako ktorýkoľvek iný druh rastlín. Také množstvo ako je potreba pre splanenie v lesných parkoch v krajine, nie je možné vysádzať umelo. Trvalky ktoré sa sami rýchlo nerozmnožujú, nemajú v tomto prípade význam. Samovoľným rozmnožením trvalky vyplnia medzeru, ktorá vzniká v okrasnom záhradníctve nedostatkom pracovných síl. Trvalkový drn nepotrebuje zďaleka toľko pracovných síl ako trávnik, pretože sa rozrastá sám.

Schopnosť splanenia každého druhu závisí značne na vitalite druhu. K splaneniu sa hodia najlepšie pôvodné neprešľachtené druhy rastlín, u nás prirodzené, hlavne európske domáce rastliny. To znamená, že táto schopnosť, cenná prakticky a esteticky, je určená nielen druhom, ale i podmienkami, v ktorých má rastlina splaniť a tie vyhovujú hlavne domácim rastlinám. I niektoré cudzie rastliny sa však u nás podivuhodne rýchlo rozrastajú. Či je správne sadiť cudzokrajné rastliny k splaneniu do lesoparku a do voľnej krajiny, je sporná otázka. Cudzokrajné rastliny sa môžu nechať splaniť iba vo veľkých parkoch a rekreačných sadoch a len výnimočne v lesoparkoch, pokiaľ nie je účelom zanechať pôvodný krajinný ráz. Vo voľnej krajine plne stačí i bohatá domáca kvetena, záleží len na obratnosti. V každom prípade je potreba preštudovať časť zemepisnej botaniky a používať hlavne kvetenu, ktorá na určitom mieste prevláda. Ak pochádza cudzokrajná rastlina z podobných pomerov, bude obyčajne i jej vzhľad obdobný a nebude sa nevkusne odlišovať od domácej kveteny. Môžu sa preto vo veľkom parku či rekreačnom sade pripojiť k miestnemu spoločenstvu rastlín.

Použitie sa dá vysvetliť rôznymi príkladmi: Okraje ciest v parku, ktoré vedú až do voľnej krajiny, je vhodné ozdobiť kvetinami. Pri diaľnici vedúcej lesom sa majú vytvoriť priehľady, osadené pestrými trvalkami rovnako ako okraje cesty. Takéto úlohy môže riešiť len botanicky vzdelaný architekt. Musí na mieste zistiť, ktoré rastliny tu prevládajú a ku ktorej kvetene patria a podľa toho potom riadiť osadenie.

Ak sa začína s prácou v už existujúcom prirodzenom podraсте stromov, postupuje sa tak, že sa ponechajú pôvodné vhodné druhy a ostatné je snaha potlačiť. Plocha sa doplní o iné vhodné druhy. Je potrebné zabezpečiť dosiahnutie väčších plôch jednotlivých druhov, vyššie druhy sa oddeľujú od seba trávami.

Pri skrášľovaní sa nesmie zabúdať na okraje porastov, hlavne miesta dobre viditeľné od cesty. Vhodné druhy rastúce už na riešenej ploche sa rozsadia na veľké plochy a doplnia sa skupinovou výsadbou niektorých druhov vyšších trvaliek, ktoré v tomto prostredí ľahko zdomácejú. Niektoré silne sa rozrastajúce druhy bude v budúcnosti nutné obmedziť v raste.

Pri ozeleňovaní okrajov ciest a diaľnic sa stretávame hlavne v južných častiach krajiny s prostredím blízkym vyprahnutým polostepiam. Je potreba si uvedomiť, že ide pri tejto úlohe o čiastočné nové osídlenie pôvodnou kvetenou, pretože kultúrne plochy zatlačili pôvodné rastliny na miesta ťažko využiteľné, ako úzke medze, priekopy, príkre svahy a okraje lesa. Stepné rastliny sa hodia hlavne k osadeniu strání.

Pri takmer holých svahoch s „mŕtvou hlinou“ v horskej oblasti stačí vyhubiť nežiaduce rastliny a skoro sa tam sami objavia mladé rastliny vresu, zvončeku okrúhloolistého, a iných. Avšak v oblastiach stepného charakteru je potreba založiť trvalkové škôlky. Potrebné množstvo rastlín nie je možné kúpiť a ich získanie z voľnej prírody nie je možné. Pre výsadby v tvrdých podmienkach stepí je potreba použiť k výsadbe rastlín v najlepšom štádiu rastu s bohato vyvinutým koreňovým systémom. Vhodné pre výsadbu je voliť skorú jeseň, aby do zimy stihli zakoreniť. Niekedy môže prospieť ľahké zakrytie pôdy trávou. Pri výsadbe sa postupuje tak, že najskôr je nariadenko vysiatá kostrava (*Festuca*), ktorá má slúžiť len ako podrast, preto sú najvhodnejšie trstnaté druhy. Do tohto podrastu sú vysadené nízke a teplomilné rastliny, ktoré sa rýchlo rozrastú. Vysádzajú sa i vzácnejšie druhy schopné sa sami šíriť. Okrem nízkych sa vysádzajú na ponechaných miestach i vyššie trvalky tohto spoločenstva. Ak ide o úpravu parku môžu sa pridať i suchomilné rastliny iného pôvodu.

Pri používaní cudzokrajných rastlín k splneniu je treba dávať pozor na veľmi invazívne druhy a ich rozšírenie do voľnej prírody a príliš záhradnícky výzor rastlín.

4. Materiál a metódy

4.1. Prehľad sortimentov vytrvalých rastlín

4.1.1. Použité materiáli

4.1.1.1. Historické sortimenty

Ako podklad pre vytvorenie historických sortimentov trvaliek boli využité vybrané dostupné materiály z 60. rokov 20. storočia. Hlavným zdrojom boli katalógy trvaliek, ktoré vydával Školní statek Agronomické fakulty VŠZ Brno, pod titulom „**Okrasné rostliny, Lednice – Olomučany**“ z jari 1966 (ANONYMUS, 1966) a „**Lednice – Olomučany, Trvalky a dřeviny**“ z jesene 1971 (ANONYMUS, 1971), ktoré M. Müllerová určite používala, keďže tu bola zamestnaná. Následne boli sortimenty z oboch katalógov doplnené o sortiment, ktorý bol získaný z dvoch publikácií vydaných v 60. rokoch a to **Naše trvalky** (MACHALA, 1964) a **Trvalky ze semene : jejich pěstování a využití** (VANĚK, ŘEHÁK, 1964). Posledný zdroj je: **Výsledky dlouhodobého pozorování trvalek (OPATRná, 1973)**.

Názvy rastlín v zozname budú podľa dostupnej literatúry upravené do podoby aktuálneho taxonomického začlenenia.

4.1.1.2. Súčasný sortimenty

Pre súčasný sortiment trvaliek boli použité ponukové listy pre rok 2011, prístupné z internetu. Vybrané boli sortimenty deviatich firiem ponúkajúcich široký sortiment trvaliek v ČR. Spracované sortimenty boli od firiem: Botanické zahradnictví Holzbecher, Školky Litomyšl, spol. s r. o., Trvalky Batůšek, Zahradnictví u Kopřivů, Zahradnictví – trvalkové kultury - Ing. Dagmar Rajnochová, Flos zahradnictví, Haupt školky, Ing. Branislav Mrva - okrasné trávy a trvalky a Zámecké zahradnictví Ctěnice - Ondřej Fous.

Názvy rastlín v zozname budú podľa dostupnej literatúry upravené do podoby aktuálneho taxonomického začlenenia.

4.1.1.3. SúčasnÉ sortimenty použitel'né v historických úpravách

Pre vytvorenie súčasných sortimentov použitel'ných v historických úpravách boli porovnané historické sortimenty (viz tabuľka č. 19) so súčasnými (viz. tabuľka č. 20)

4.1.2. Metodika práce

4.1.1.1. Historické sortimenty

Pri zostavovaní historických sortimentov bolo postupované tak, že k historického názvu, boli zistené synonymá a bola snaha vybrať ten názov rastliny, ktorý sa aktuálne a používa, aby sa dosiahlo kompatibility so súčasným sortimentom.

4.1.1.2. SúčasnÉ sortimenty

SúčasnÉ sortimenty boli zostavované podobným spôsobom ako historické. Názov použitý v ponuke firmy, bol konfrontovaný so zistenými synonymnými názvami a bol vybraný názov najpoužívanejší, aby sa dosiahla čo najväčšia kompatibilita s historickými sortimentmi a odstránila duplicita taxónov. Následne do tabuľky bolo zaznačené ktoré taxóny, ktorý predajca ponúka.

4.1.1.3. SúčasnÉ sortimenty použitel'né v historických úpravách

Táto časť práce bola spracovaná tak, že boli navzájom porovnané historické a súčasnÉ sortimenty. Zo zhodných taxónov v historických a súčasných sortimentoch bol vytvorený nový zoznam súčasných sortimentov použitel'ných v historických úpravách spolu i s vyznačením predajcu, ktorý daný taxón ponúka.

4.2. Rekonštrukcia Pereneta v zámockom parku v Lednici

4.2.1. PoužitÉ materiály

4.2.1.1. Lokalizácia objektu

Riešená plocha sa nachádza v Zámockom parku v Lednici v katastrálnom území Lednice, okres Břeclav, Jihomoravský kraj. Výmera celého parku je 190 ha. (NOVÁK, et al., 1999) Riešená plocha je súčasťou formálnej záhrady v parku nadväzujúcou na budovu zámku a skleníku, ktorá sa ďalej odvíja južným smerom. Plocha je situovaná

v prvom boskete od budovy zámku, v ktorom zaberá časť bližšiu k zámku. Riešená plocha je vymedzená zo všetkých strán chodníkmi. Z troch strán (severná, východná a západná) sú za chodníkmi kulisy z tvarovaných živých stien z *Taxus media* a na východnej strane sčasti z *Thuja plicata*. Z Južnej strany za chodníkom, deliacim bosket na dve polovice, sa nachádza druhá časť tzv. Arboretum. Takto vymedzená riešená plocha má plochu 3790 m² s rozmermi 90 m x 42,2 m v nadmorskej výške 173 m.n.m.. Terén na ploche je rovinný bez výrazných terénnych modelácií .

4.2.1.2. Historický vývoj zámockého parku v Lednici ako celku

Zámocký park v Lednici sa vyvíjal v kontexte so svetovým vývojom záhradného umenia. Je možno povedať, že sa v záhrade prakticky odrazili všetky významné slohy ovplyvňujúce vzhľad záhrad. Liechtensteinovci, ako jeden z mála rodov sídliačich na jednom mieste nepretržite 750 rokov, pretvárali najskôr okolie svojich sídiel, neskôr sídla prepojili systémom alejí, aby v počiatku 19. storočia kultivovali krajinu v dodnes nebyvalom meradle a kvalite (ŠIMEK, et al., 2003).

Prvý plán znázorňujúci záhradu pri zámku v Lednici je z rokov 1647 – 1688. Sú na ňom tri záhradnícky upravené plochy. Prvá záhrada, na svoju dobu rozsiahly a bohato členený ornament, sa rozkladal pred oranžériou z roku 1642. Ďalšia záhrada sa rozprestierala na svahu medzi zámkom a riekou Dyje. Bola terasovite členená. Pôdorys záhrady pretrval a stavebné prvky boli neskôr upravené do barokovej podoby, ako ich poznáme z rytiny Deisenbacha z roku 1720. Tretou upravenou plochou bol priestor dnešného Ružového rybníka. Jednalo sa o vodné kanály, ktoré mali tvar kosoštvorca a ten bol ďalej členený. Tento útvar ako výrazný prvok sa dochoval až do klasicistickej záhrady a bol pretvorený do už zmieňovaného Ružového rybníka s ostrovom s nástupom prírodne krajinárskych úprav (ŠIMEK, et al., 2003).

Ďalším zlomovým obdobím boli roky 1785 – 1799, kedy bola budovaná rozsiahla záhrada v klasicistickom štýle na území dnešnej Hubertky (ŠIMEK, et al., 2003).

S nástupom Jana Josefa I. na kniežací stolec v roku 1805 znamenal i novú etapu vo vývoji parku a neskôr celej okolitej krajiny. Krajinársky park vznikol na novo získaných pozemkoch. Vznikol veľký Zámecký rybník, ktorý je ústredným motívom parku a preberal z predchádzajúcej formálnej záhrady stavby. Pravidelná záhrada na

Hubertke bola začlenená do novej koncepcie úprav. Základné osy boli rešpektované, ale ostatné dostalo prírodný charakter (ŠIMEK, et al., 2003).

Po období stafážnej záhrady sa park rozširuje do okolitej krajiny. V rokoch 1760 – 1836 je rozvinutá kompozícia založená na alejach a v rokoch 1759 – 1805 boli postavené prvé stavby mimo park. Vo vlastnom parku došlo postupne k zjednodušovaniu a rafinovanému prepracovaniu kompozície. Park sa postupne opticky uzatvára, prepojenie je len na kostol v Podivíne a na Janohrad. Uzavretý priestor parku narušil až prof. Scholtz otvorením priehľadov na Pálavu, Lovecký zámček a ďalších priehľadov do krajiny. Za pôsobenia W. Laucheho (v Lednici 1883 – 1950) je odstránený Čínsky pavilón a väčšiu rolu hraje premyslená kompozícia vegetácie (ŠIMEK, et al., 2003).

Povojnové obdobie znamenalo pre park skôr stagnáciu. Starostlivosť sa obmedzila na udržanie stavu. V parku sa objavili dreviny meniace jeho charakter, až na ojedinelé výsadby a zásahy (otvorenie niekoľkých priehľadov) (ŠIMEK, et al., 2003).

4.2.1.3. Historický vývoj formálnej záhrady

Vznik historizujúceho parteru je ďalšou etapou vývoja záhrad v Lednici. Územie medzi farou a Slováckou ulicou bolo vykúpené a domy zrovnané so zemou. Okolo roku 1900 vznikla nová úprava podľa projektu architekta Michelliho. Parter bol až na drobné zmeny realizovaný. Bol projektovaný ako zo všetkých strán uzavretý komorný priestor ohraničený vegetáciou, zámkom a skleníkom. Krátko po založení bolo najprv prepracované Perenetum, kedy mizne prvotne realizovaná úprava, ktorá sa v pôdoryse dochovala v Růžovně. Od tej doby je parter postupne zjednodušovaný a úplne sa zmenil jeho charakter. Uzavretý priestor bol dômyselne členený bohatou vegetáciou mnohých pestovateľských foriem v bohatej druhovej škále (ŠIMEK, et al., 2003).

Najzložitejší vývoj bol vo formálnej záhrade pri zámku založenej po roku 1885. Michelliho plán bol iba čiastočne realizovaný. V tejto časti bol vývoj najdynamickejší a výsadby sa menili takmer každý rok. Taktiež prístup k vzrastným stromom, ktoré zostali v mieste novo zakladaného parteru je pozoruhodný. Nová dispozícia ich rešpektovala i keď do nej pôdorysne nepatrili. Čiastočné zmeny znamenali opúšťanie pôvodných princípov a dnes je už modul záhrady (vychádzajúci z pôdorysu kostola) potlačený. Cestná sieť i stromová etáž boli v tejto časti výrazne zmenené (ŠIMEK, et al., 2003).

Cez svoju relatívne krátku dobu existencie, plocha formálnej záhrady, podliehala častým zmenám, predovšetkým pri vegetačných prvkoch dekoratívneho charakteru (do počiatku druhej svetovej vojny bola pôdorysná dispozícia až na niektoré výnimky prakticky bez zmien, rovnako tak ako celkový charakter úseku), behom druhej svetovej vojny a krátko po nej prebehli výrazné zmeny (týkajúce sa opäť predovšetkým vegetačných prvkov) ktorých dôsledkom je zreteľná odlišnosť stávajúcej kompozície dochovanej až do počiatku druhej svetovej vojny (výrazná redukcia počtu vzrastnejších bodových i líniových vegetačných prvkov, väčšia otvorenosť a prehľadnosť priestoru, menšie zakrytie stavieb vegetáciou) (ŠIMEK, et al., 2003).

4.2.1.4. Historický vývoj Pereneta

Podľa Michelliho plánu z roku 1904, je Perenetum riešené ako pravidelne členený záhon vymedzený, tak ako v dnešnej dobe, živými stenami bosketu a priečnym chodníkom deliacim bosket na dve polovice (Perenetum a Arborétum). Plocha pereneta bola ďalej členená chodníkmi, ktoré boli vedené po celom obvode plochy a dvomi chodníkmi kolmými na seba, deliacimi plochu priečne a pozdĺžne s priesečníkom v strede plochy. Ďalej bola plocha členená chodníkom tvoriacim elipsu okolo centrálného priesečníku chodníkov, ktorá bola vpísaná do o niečo väčšieho obdĺžniku (viz obr.tab. X)

Avšak tento koncept pravdepodobne nebol nikdy realizovaný, pretože už počas výstavby sa objavili zmeny v pôvodnom pláne. Podľa pohľadnice z roku 1923 (viz. obr. tab. XX, obr. 1) je viditeľné že plocha bola členená len stredovým pozdĺžnym chodníkom. Obvodové chodníky popri živých stenách neboli pravdepodobne v tejto dobe realizované. Plocha je roztrúsene osadená po obvode stromami, zatiaľ čo centrálna plocha je takmer celá tvorená trávnikom. Pozdĺž chodníku sú vysadené po oboch stranách *Thuja occidentalis* 'Wareana', ktorých počet bol časom redukovaný, pravdepodobne z dôvodu aby sa predišlo ich zapojeniu (viz. Obr. tab. XX, obr 1 a obr. 2). Južná hranica plochy je od priečného chodníku oddelená kulisou z *Thuja occidentalis*.

No už v roku 1947 sa na ľavej strane bosketu objavuje obvodový chodník, ale zároveň bola odstránená kulisa z *Thuja occidentalis*.

Z pohľadnice (viz. obr. tab. XXII), je viditeľný trvalkový záhon, ktorý je vedený po obvode plochy nadväzujúc priamo na živé steny (ešte neboli realizované obvodové

chodníky). Chodník bol stále lemovaný exemplármi *Thuja occidentalis* 'Wareana', ktorých rytmiizácia priestoru bola doplnená solitérnou výsadbou vždy medzi dve *Thuje*.

4.2.1.5. Prírodné pomery

Pre lokalitu v ktorej sa riešená plocha nachádza sa udávajú podľa Quitta (1971) tieto **klimatické charakteristiky**:

oblasť T4 – teplá (najteplejšia oblasť v ČR)

• Počet letných dní	60 – 70
• Počet dní s teplotou aspoň 10°C	170 – 180
• Počet mrazových dní	100 – 110
• Počet letných dní	30 – 40
• Počet dní so zrážkami aspoň 1mm	80 – 90
• Zrážkový úhrn vo vegetačnom období	300 – 350
• Zrážkový úhrn v zimnom období	200 – 300
• Počet dní so snehovou pokrývkou	40 – 50
• Priemerná teplota v januári	-2 - -3

Z uvedeného vyplýva, že podmienky pre záhonové trvalky sú relatívne vhodné, avšak problémom môžu byť nízka vzdušná vlhkosť, nízke úhrny zrážok, malá snehová prikrývka.

V **geomorfológii** sú pre dané územie, podľa Demek (1971), je určené že sa nachádza v:

Provincia: Západopanonská pánev

Subprovincia: Vídeňská pánev

Oblasť: Jihomoravská pánev

Celok: Dolnomoravský úval

Dolnomoravský úval je rovinatá krajina vyplnená nánosmi riek, miestami pokrytá viatymi pieskami, ktoré vytvárajú presypy. Jej nadmorská výška sa pohybuje okolo 150 – 200 metrov. Jedná sa teda o nížinu. Iba ojedinele sa nad touto rovinou týčia vyššie kopce. Celou oblasťou preteká od severu k juhu rieka Morava (ANONYMUS, 2007 – 2010).

Z **geologického** hľadiska spadá územie do kvartérnych spraší a sprašových hĺn, na hranici s fluviálnymi piesčitohlinitými sedimentmi s miestami roztrúsenými

balvanmi (povodňové hliny) a sedimenty umelých vodných nádrží. Avšak aktívnou činnosťou človeka je možné nájsť na území i plochy antropogénnych sedimentov (ANONYMUS, 2003).

Pôdy sú na danom území tvorené modálnymi černozemami, čo sú vhodné pôdy pre výsadby trvalkových záhonov. Tieto pôdy sa vyvinuli na sprašových sedimentoch a sú typické silným A horizontom bohatým na humus. Černozeme sú pôdy zväčša mierne vápnite (ANONYMUS, 2010).

4.2.1.5. Vlastnícke vzťahy v objekte

Vlastníkom pozemkových parciel v rámci riešeného územia je Česká republika, ich obhospodarovanie však zaisťujú štyri ďalšie subjekty (ŠIMEK, et al., 2003):

- Státní památkový ústav v Brně
- Obecní úřad Lednice na Moravě
- Školní zemědělský podnik MZLU v Brně, všetky s právom hospodárenia s majetkom štátu
- Pozemkový fond České republiky ako správca nehnuteľností vo vlastníctve štátu.

4.2.1.5. Kategórie pamiatkovej ochrany

Zámocký park v Lednici je ako doklad ľudskej tvorivosti a génia chránený viacerými kategóriami ochrany, ktoré je nutné akceptovať a dodržiavať pri akomkoľvek zásahu na chránenej pamiatke. Vlastníci, nájomci, či zabezpečovatelia starostlivosti o historickú záhradu sú viazaný na dodržovanie zákonov, ktoré sa vzťahujú na danú historickú pamiatku. Podľa štúdie „Památkový záměr obnovy zámeckého parku v Lednici“ (NOVÁK, et al.m, 1999) spadá riešená plocha do týchto kategórií ochrany:

- **Nehnutel'ná kultúrna pamiatka** v zmysle zákona č. 20/1987, Sb., o štátnej pamiatkovej starostlivosti, v ústrednom zozname kultúrnych pamiatok zapísaná pod registrovým číslom **1365**. (NOVÁK, et al.m, 1999)
- Súčasť **pamiatkovej zóny** lednicko-valtického areálu: 484/1992 Sb., Vyhláška ministerstva kultúry Českej republiky z dňa 10.9.1992 o prehlásení lednicko-valtického areálu na južnej Morave za pamiatkovú zónu. (NOVÁK, et al.m, 1999)

- **Národná kultúrna pamiatka** zámok a park v Lednici: Zbierka zákonov č. 262/1995, Nariadenie vlády z dňa 16.8.1995 o prehlásení a zrušení niektorých kultúrnych pamiatok za národnú kultúrnu pamiatku pod registrovým číslom **1343**. (NOVÁK, et al.m, 1999)

Súčasť lednicko-valtického areálu, zapísaného dňa 7.12.1996 do **Zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO** pod bodom **C 763** (NOVÁK, et al.m, 1999).

4.2.1.6. Predmet a cieľ pamiatkovej ochrany

Predmetom ochrany je zachovanie jedinečného krajinárskeho parku z prvej polovice 19. storočia, s neskoršími vkladmi, predstavované predovšetkým historizujúcou formálnou záhradou, historizujúcimi úpravami krajinárskeho rázu a väzieb parku na veľkoryso architektonicky komponovanú krajinu. Uchovanie gradácie priznaného ľudského vplyvu v pomyselných ose príroda-architektúra. (NOVÁK, et al.m, 1999)

Cieľom pamiatkovej ochrany je uchovanie všetkých činiteľov a zložiek, ktoré sa podieľajú na formovaní kompozície i biologickej hodnote diela, k čomu patrí hlavne: dispozičný rozvrh, hmotové zoskupenia drevín i ich vlastná dendrologická skladba, formácie rybníkov, smerovanie i proporcie priehľadov a pohľadov, vyhliadok a stavieb, ktoré neobyčajné dielo korunujú a dotvárajú. (NOVÁK, et al.m, 1999)

4.2.1.7. Formálna záhrada – súčasný stav

Vstupný priestor do objektu, je jeho návštevnícky najvyužívanejšia časť. Táto časť parku je charakteristická: najvyššou „intenzitou“ kompozície v objekte, je tu najvyšší podiel „dekoratívnych“ prvkov, najvyššou taxonomickou rozmanitosťou zámerne použitých rastlín, sortimentom rastlín a spôsobom ich použitia najmenej rešpektuje prirodzené podmienky územia, (až na výnimky). Formálna kompozícia pôvodom z prelomu 19. a 20. storočia, je charakteristická kontrastom tvarovaných a voľne rastúcich vegetačných prvkov a má najvyššiu potrebnú intenzitu údržby (ŠIMEK, et al., 2003).

Dendrologický potenciál tvarovaných vegetačných prvkov je uspokojivý, ale voľne rastúcich drevinných prvkov neuspokojivý, rovnako tak neuspokojivý je i stav

trávniku (ŠIMEK, et al., 2003). V roku 2010 bol obnovený rabatový trvalkový záhon, ktorého stav je tým pádom uspokojivý.

4.2.1.8. Súčasný stav Pereneta

Kompozičná jednota v Perenete je vymedzená obvodovými tvarovanými stenami z *Taxus baccata* a v juhovýchodnej časti radou *Thuja plicata*, blízko juhovýchodného a juhozápadného rohu (na mieste bývalej dvojradej steny z *Thuja occidentalis*) po jednom exemplári *Thuja plicata*, ktoré tvoria dvojice s obdobnými exemplármi za cestou. Jedná sa o relatívne kludovú plochu v bezprostrednom susedstve zámku.

Plocha je riešená ako slnečná partia tvorená, vnútri obvodových stien z ihličnanov, parkovým trávnikom s niekoľkými soliternými listnatými stromami, so soliternými krami opadavými vo východnej časti, zbytky kovových konštrukcií s popínavými drevinami z 80. rokov pozdĺž postranných ciest a so 7 párami *Taxus baccata* pri stredovej ceste, tvarovanými do pologule (výsadba v roku 1982) (ŠIMEK, et al., 2003).

V súčasnosti tu nie sú zastúpené trvalky, ktoré tu podľa návrhu M. Müllerovej boli vysadené v dvoch pruhoch pozdĺž tisových stien v šesťdesiatych rokoch. Charakter pôvodnej kompozície sa pozmenil a to predovšetkým nahradením pôvodných *Thuja occidentalis* 'Wareana' vyššie zmienenými tismi, nahradením dvojice ihličnanov (*Picea*) v severozápadnom rohu *Paulownia tomentosa* a odumretie *Juglans nigra* v tesnom susedstve západnej tisovej steny (ŠIMEK, et al., 2003).

4.2.1.9. Plán obnovy Pereneta

Pri zásahoch do plochy Pereneta sa počíta so zrušením výsadby guľovitých tisov v trávniku a s navrátením rastlín *Thuja occidentalis* 'Wareana', taktiež spojiť oba boskety v jeden priestor: ťažisko severnej časti bližšie k zámku bude spočívať vo výsadbe trvaliek a kvitnúcich krov s ponechaním *Paulownia tomentosa*, *Phellodendron amurense*, *Prunus serrulata*, *Exochorda racemosa*, *Lonicera maackii*, *Thuja plicata*, *Ginkgo biloba*. Zrušia sa konštrukcie pre popínavé rastliny. Ťažisko južnej časti smerom od zámku bude tiahnuť k arborétu s rôznorodým sortimentom drevín, s doplnením tieňomilných drevín a trvaliek. Presadzovať do nových výsadiel namiesto *Juglans nigra* dreviny *Robinia*, *Gleditsia*, *Sophora*, *Fraxinus excelsior* a *Fraxinus angustifolia* (dreviny s perovitými listami). (ŠIMEK, et al., 2003)

4.2.1.10. Súčasný stav Pereneta

Kompozičná jednota Pereneta je vymedzená obvodovými tvarovanými stenami z *Taxus baccata* a v juhovýchodnej časti radou *Thuja plicata*. Blízko juhovýchodného a juhozápadného rohu (na mieste bývalej dvojradej steny z *Thuja occidentalis*) sa nachádza po jednom exemplári *Thuja plicata*, ktoré tvoria dvojice s obdobnými exemplármi za cestou (ŠIMEK, et al., 2003).

Jedná sa o relatívne kludovú plochu v bezprostrednom susedstve zámku. Riešená je ako slnečná partia tvorená, vnútri obvodových stien z ihličnanov, parkovým trávnikom s niekoľkými solitérnymi listnatými stromami, so solitérnymi krami opadavými vo východnej časti, zbytkami kovových konštrukcií s popínavými drevinami z 80. rokov pozdĺž postranných ciest a 7 párami *Taxus baccata* pri stredovej ceste, tvarovanými do poglobule (výsadba v roku 1982). V súčasnosti nie sú na ploche zastúpené trvalky, ktoré tu podľa návrhu M. Müllerovej boli vysadené v dvoch pruhoch pozdĺž tisových stien v šesťdesiatych rokoch. Charakter pôvodnej kompozície pozmenilo predovšetkým nahradenie pôvodných *Thuja occidentalis* 'Wareana' vyššie zmienenými tismi a nahradenie dvojice ihličnanov (*Picea*) v severozápadnom rohu *Paulownia tomentosa* a odumretie *Juglans nigra* v tesnom susedstve západnej tisovej steny (ŠIMEK, et al., 2003).

4.2.1.11. Cieľový stav

Cieľom zásahov na ploche Pereneta je stabilizácia tvarovaných tisových stien, obnova dvojradej steny z *Juniperus virginiana* namiesto stávajúcich *Thuja plicata* a obnova (iba) jednoradovej steny z *Thuja occidentalis* na južnej hranici, ďalej vrátiť pozdĺž hlavnej osy *Thuja occidentalis* 'Wareana' a rytmicky ju doplniť solitérnymi dlhovekými trvalkami typu *Hosta* (vzrastné druhy), *Paeonia*, *Yucca* a pod. Taktiež je potreba stabilizovať stávajúce exempláre *Phellodendron amurense*, *Ginkgo biloba* 'Pendula', *Paulownia tomentosa*, ktoré tu boli vysadené okolo roku 1951. Exemplár *Paulownia tomentosa* bude po dožití nahradený pôvodnými *Picea abies*. Konštrukcie pre popínavé rastliny budú odstránené. Pozdĺž oboch postranných ciest bude doplnený priestor o zreteľne rozvoľnenú skupinu stromov a založia sa trvalkové záhony s výrazným zastúpením atraktívne kvitnúcich krov, obnoviť dvojice veľkých krov v južnej časti (*Lonicera maackii*) a v severnej časti (*Magnolia x soulangeana*).

Nevyhovujúci trávnik je potrebné odstrániť a nahradiť ho parkovým typom trávnik. (ŠIMEK, et al., 2003)

4.2.2. Metodika práce

Vypracovaniu návrhu obnovy Pereneta v zámockom parku v Lednici predchádzalo štúdium problematiky zakladania trvalkových záhonov, udržanie ich stavu a potrieb. Boli taktiež zistené základné prírodné pomery vybranej lokality a boli preštudované dochované historické podklady.

Samotný návrh je odvodený od pôvodnej realizácie, ktorú navrhla Markéta Müllerová, na základe dochovaného plánu výsadby a boli brané do úvahy, všetky zmeny, ktoré rekonštrukciu záhonu ovplyvňujú. Výber druhov pre záhony bol spracovaný na základe historického plánu výsadby a tento sortiment bol upravený a doplnený zo zoznamu súčasných sortimentov použiteľných v historických záhradách.

Výber objektu i jeho koncept bol konzultovaný s vedúcim práce Ing. Jiřím Martínkom, Ph.D. a Ing. Tatianou Kuřkovou, CSc., ktorá okrem iného spracovávala projekt obnovy trvalkového rabata v Lednici.

5. Výsledky práce

5.1. Prehľad sortimentov vytrvalých rastlín

Zoznam historických sortimentov vytrvalých rastlín obsahuje 1408 taxónov trvaliek, 18 taxónov papradí a 32 taxónov okrasných tráv a travín (viz. tabuľku č. 19). Z tohto zoznamu je viditeľné menšie množstvo kultivarov určitých druhov, čo je dané nielen menším množstvom kultivarov v tejto dobe, ale i menším množstvom spracovaných materiálov, ale naopak vystupujú tu niektoré druhy, ktoré sú hojnejšie zastúpené v histórii ako dnes, čo je dané stúpajúcou a klesajúcou obľubou určitých druhov (napr. *Iris x barbata*).

Zoznam súčasných sortimentov vytrvalých rastlín obsahuje 3270 trvaliek, 29 taxónov papradí a 288 taxónov okrasných tráv a travín (viz. tabuľku 20), od deviatich predajcov vytrvalých rastlín v ČR. Z vybraných predajcov má najširší sortiment firma Flos zahradnictví s 1250 taxónmi trvaliek a Zámecké zahradnictví Ctěnice - Ondřej Fous s 833 taxónmi trvaliek. Sortiment jednotlivých firiem sa značne líši, čo umožňuje získanie širokého sortimentu trvaliek i u tak malého množstva pestovateľov ako v tomto prípade.

Porovnaním historických a súčasných sortimentov vytrvalých rastlín, bol získaný sortiment 443 taxónov vytrvalých rastlín v súčasnosti dostupných použiteľných v historických úpravách (viz. tabuľku 21). Z tohto zoznamu je viditeľný rozdiel medzi taxónmi používanými v minulosti a v súčasnosti. Mnohé z historických taxónov, i keď nie sú v ponuke vybraných predajcov, sa pestujú v menších škôlkach a často sa s nimi stretávame hlavne v zbierkach rastlín. Toto zrovnanie taktiež ukazuje, že množstvá kultivarov sa neustále dopĺňajú a od iných sa upúšťajú, či už z dôvodu získania vzhľadovo podobných, ale odolnejších kultivarov, alebo stratou záujmu odberateľov. Tie taxóny a hlavne kultivary, ktoré sú v dostupných sortimentoch v minulosti i súčasnosti stále pestované, predstavujú výber odskúšaných a kvalitných taxónov, ktoré majú určité súbory cenných vlastností neprekonaných novšími odrodami, alebo sú proste medzi pestovateľmi zaužívané a obľúbené.

Sortiment vytrvalých rastlín použiteľných v historických úpravách bude použitý ako podklad pre výber taxónov pre obnovu trvalkových záhonov v Perenete zámockého parku v Lednici.

5.2. Rekonštrukcia Pereneta v zámockom parku v Lednici

Vypracovaniu návrhu obnovy Pereneta v zámockom parku v Lednici predchádzalo štúdium problematiky zakladania trvalkových záhonov, udržanie ich stavu a potrieb. Boli taktiež zistené základné prírodné pomery vybranej lokality a boli preštudované dochované historické podklady.

Požiadavkami pre návrh obnovy Pereneta je vytvoriť na stávajúcej ploche s malými úpravami rekonštrukciu trvalkových výsadiieb, tak aby plnili estetickú funkciu a zároveň aby z čo najväčšej možnej časti zodpovedali pôvodnej kompozícii. Plocha bude nielen okrem estetickej funkcie i historický odkaz dokladujúci vývoj celého areálu a súčasne by mal plniť i funkciu výchovnú. Keďže na ploche pribudli niektoré prvky (cesty), nie je možné výsadby trvaliek rekonštruovať v pôvodnej základnej kompozícii, ale je potreba zmeniť charakter záhonov oproti pôvodným návrhom.

Prírodné pomery (viz. kap. 4.2.1.5.) v riešenej ploche, majú za následok nutnosť použitia doplnkovej závlahy, pre maximálneho estetického pôsobenia plochy. Pôdne podmienky sú relatívne vhodné, avšak bude potreba pôdu vylepšiť pridaním kompostu a priemyselných hnojív. Celá plocha je relatívne chránená proti zimným vetrom, takže i napriek relatívne malej a často absentujúcej snehovej prikrývke, by nemali vyvstať problémy s prezimovaním. V prípade chúlolistivých druhov bude nutné zabezpečiť im ochranu.

Formu navrhovaných záhonov z dôvodu zmien, ktoré nastali po zrušení pôvodných výsadiieb, bude potrebné nahradiť typ záhonu z jednostranného na obojstranný a tomu uspošobiť jeho vnútorné členenie. Nie je možné rekonštruovať pôvodný návrh záhonov typu: masovo kvitnúce voľné skupiny, pre nedostatok priestoru, keďže je potreba brať do úvahy pohľad z obvodových chodníkov. Zrušenie obvodových chodníkov, za účelom rekonštrukcie záhonov v pôvodnom rozsahu, nie je pre tak krátkodobý zámer, ako je trvalkový záhon, účelné. Z tohto dôvodu, bude záhon riešený ako obojstranný, tak, že na strane k stredovej ceste bude udržiavať odstup od cesty, taký aby bolo možné obnoviť výsadbu *Thuja occidentalis* 'Wareana', na strane bližšie k tísovým stenám, bude záhon nasadať priamo na chodník. Vnútorné členenie záhonu sa prispôsobí pôvodnému návrhu, tak, že skupiny trvaliek budú tvoriť väčšie plochy, avšak v konečnom dôsledku menšie v porovnaní s pôvodným návrhom, aby sa predišlo monotónnosti veľkých plôch jedného taxónu pri pohľade z blízka. Je nutné i pozmeniť druhovú skladbu oproti pôvodnému návrhu, z dôvodu nevhodnosti druhov

(agresívne rozrastanie, nevhodná výška...). Návrh sa zaoberá len plochou záhonu, ale pre zvýšenie jeho estetickej hodnoty, je vhodné realizovať i úpravy spomínané v cieľovom stave Pereneta (viz. kap. 4.2.1.11.).

6. Diskusia

História použitia trvaliek má v ČR dlhú tradíciu a svojho času patrili český trvarkári medzi svetovo známych a nezaostávali ani za takými krajinami ako Nemecko, ktoré patrilo a i dnes patrí medzi trvarkárske špičky. Držať krok s novými trendmi im umožňoval čulý styk so susednými vyspelými krajinami, ako Nemecko a Rakúsko, odkiaľ sa rýchlo šírili nové poznatky a smery v použití trvaliek. V dnešnej dobe kedy sú trvarky opäť na vzostupe, je dobré nadviazať na túto minulosť a stavať na tom čo pripravili naši predchodcovia.

Pri získavaní informácií o Markéte Müllerovej, ako vybranej osobnosti českého trvarkárstva, sa vyskytol primárny problém, ktorý spočíval v tom, že doposiaľ nebola o tejto osobnosti spracovaná rozsiahlejšia publikácia. Sama M. Müllerová publikovala len málo. Nezujem o jej osobnosť bola doposiaľ pravdepodobne daná i poklesom záujmu o trvarky, ktorými sa M. Müllerová po väčšinu svojho života zaoberala. Dnes, keď obľuba trvaliek opäť stúpa, sa stretávame so snahou poznania minulosti a možnosti týchto poznatkov využiť v modernej záhradnej tvorbe, prípadne pri obnove historickej zelene.

Z dôvodu nedostatku informácií sú v práci zmienky len o niekoľko málo z viac ako 485 realizovaných prác Markéty Müllerovej. Pre získanie bližších informácií o prácach tejto osobnosti boli oslovené viaceré inštitúcie (obecné úrady, mestské úrady, Pamiatkový úrad SR, Národný pamiatkový ústav ČR, Moravský zemský archív, a iné.), avšak vo väčšine prípadov bez, alebo len s malým pozitívnym ohlasom. Dôležitým zdrojom pre vyhotovenie biografie M. Müllerovej, boli archívne záznamy uložené v univerzitnom archíve MENDELU v Brne a rozhovory s ešte žijúcimi pamätníkmi tejto osobnosti (Fojtíková, Nohel, Machovec, Otruba). Informácie o tejto osobnosti taktiež zhromažďuje Studijní a dokumentační centrum – vila Tugendhat. V menšej miere o M. Müllerovej pojednáva vo svojej diplomovej práci i Pavla Krejčí (2001) - *Getsemanská zahrada v Olomučanech u Blanska : program obnovy a regenerace arboreta.*

Okrem problémov so získaním historických podkladov pre literárnu rešerši, bolo ďalším problémovým bodom získanie historických sortimentov trvaliek z tak úzkeho obdobia (60. roky 20. storočia). Avšak pri získavaní podkladov pre prácu, boli získané i dva ponukové katalógy Školního statku Lednice – Olomučany. Z ústneho podania

(MACHOVEC, 2010, NOHEL, 2011) bolo zistené, že M. Müllerová sa vždy snažila používať sortiment, ktorý poznala a keďže väčšinu svojho života strávila v trvarkovej škôlke v Olomučanoch je isté že práve sortimenty z týchto ponukových listov dôverne poznala a používala. Asi najväčší problém sa objavil pri aktualizovaní odborných názvov rastlín, ktoré sa za dobu 50 rokov zmenili. Tento problém bol riešený použitím širokého spektra internetových odkazov, kde boli zistené synonymá a následne bol vybraný názov v dnešnej dobe pre daný taxón používaný.

I keď sa prvá časť práce venuje histórii, má táto práca i praktický výstup, pre ktorý bol historický prieskum potrebný, pretože sa jedná o rekonštrukciu práce vybranej osobnosti v histórii trvarkárstva v ČR, trvarkového Pereneta v zámockom parku v Lednici.

Pri riešení obnovy trvarkových záhonov Pereneta v, boli preštudované dve štúdie o zámockom parku v Lednici: *Pamätkový záměr obnovy zámeckého parku v Lednici* (NOVÁK, ET. AL., 1999) a *Projekt obnovy zámeckého parku v Lednici na Moravě* (ŠIMEK, ET. AL., 2003). Tieto štúdie hovoria i o obnove priestoru Pereneta, kde je uvedené i to, že je vhodné obnoviť trvarkové výsadby, ktoré tu boli v minulosti realizované podľa návrhu M. Müllerovej.

7. Záver

Hlavnou témou tejto práce bolo zhromaždiť a usporiadať informácie o živote a diele Markéty Müllerovej. Ide asi o prvú obsiahlejšiu prácu venovanú tejto osobnosti.

Mnohý môžu namietat', že táto osobnosť nie je pre históriu záhradného umenia v ČR dôležitá, ale táto predstava pramení zo všeobecnej neinformovanosti. Jej stopa v minulosti je značná, ale keďže sama nestála o slávu, jej životné dielo postupne upadá do zabudnutia. I keď sama nikdy nezískala žiadny akademický titul, jej znalosti sa vyrovnali ak nepresahovali vedomosti mnohých profesorov. Jej znalosť pramenila nielen zo zahraničnej praxe a stykmi so zahraničím, ale i z neustálej snahy zlepšovať sa a dopĺňať svoje znalosti. Túto skutočnosť dokumentuje i to, že za svojho pôsobenia v trvarkovej škôlke v Olomučanoch sa stala táto škôlka svetoznáma. Jedinečnosť M. Müllerovej tkvie i v tom, že ako jedna z prvých žien záhradníčok sa na začiatku 20. storočia začala venovať, v tej dobe ešte málo obľúbenej skupine rastlín, trvarkám.

Všetky svoje skúsenosti, ktoré získala počas svojho života, mala M. Müllerová možnosť následne odovzdať mladým záhradníkom študujúcim na VŠZ v Brne, keď už v roku 1949, prebiehali odborné praxe študentov v Olomučanoch, kde v tej dobe zastávala pozíciu vedúceho a záhradného architekta. M. Müllerová bola vždy ochotná podeliť sa o svoje znalosti, avšak možno i tým, že nikdy poriadne nezvládla český jazyk neodhodlala sa k napísaniu rozsiahlejších publikácií, no mnoho vtedajších odborníkov a autorov sa s M. Müllerovou radilo. Asi najvýraznejšiu stopu, ktorú za svojho života zanechala, bol jej vplyv na zverených zamestnancov a následne i študentov, ktorým sa snažila odovzdať svoje znalosti.

Táto práca určite nevyčerpala všetky pramene o M. Müllerovej, ale je skôr odrazovým mostíkom pre ďalšie štúdium práce tejto trvarkárky. I keď je už v dnešnej dobe ťažko zistiť na ktorých prácach sa podieľala a akou časťou, hlavne v období pôsobenia v trvarkovej škôlke firmy Bratři Schützové, ktorej firemný archív bol zničený.

I keď sa použitie trvaliek neustále vyvíja a mení, určité zákonitosti ostávajú rovnaké, preto má zmysel študovať históriu používania trvaliek. I keď sa tieto poznatky nedajú možno použiť priamo je možné ich implementovať do súčasných trendov v používaní a umožniť tak lepšie a rýchlejšie pochopenie nových trendov a umožniť ich využitie modifikovaním pre naše podmienky. A tak je len na nás či sa pustíme zdĺhavou cestou „pokús – omyl“ alebo pozbierame skúsenosti nadobudnuté v minulosti a budeme kráčať s dobou a jej trendmi.

8. Súhrn

Predmetom tejto práce bolo spracovať život a dielo osobnosti českého trvarkárstva Markéty Müllerovej. Úvod literárneho prehľadu bol venovaný stručnej histórii použitia trvaliek s podrobnejšou charakteristikou období, ktorými bola M. Müllerová priamo ovplyvnená. V časti práce venovanej M. Müllerovej je spracovaná ako jej biografická, tak i niektoré z jej prác a diel, z dostupných zdrojov. V charakteristike používania trvaliek podľa M. Müllerovej bolo vychádzané z jej jedinej obsiahlejšej publikácie, v knihe Naše trvalky (MACHALA, 1964).

Súčasťou práce bolo i vytvorenie súčasného sortimentu trvaliek použiteľných v historických úpravách, ktorý je súčasťou tabuľkových príloh spolu so získanými historickými sortimentmi z obdobia 60. rokov 20. storočia a vybraným sortimentom súčasným.

Praktickým výstupom tejto práce je návrh obnovy trvarkových záhonov Pereneta v zámočkom parku v Lednici spolu s projektovou dokumentáciou k návrhu. Ďalšími prílohami práce sú plány M. Müllerovej pre trvarkové výsadby v zámočkom parku v Lednici, a sortiment rastlín odporúčaných do jednotlivých typov výsadiel, ako súčasť kapitoly zaoberajúcej sa použitím a členením trvaliek.

Kľúčové slová: Markéta Müllerová, trvalky, história, osobnosti, záhradníctvo, pereny, vytrvalé byliny, obnova zelene

9. Resume

The aim of this work was to process life and work of Czech personality Margaret Müller who was interested in perennials. The introduction of the literature review was devoted to a brief history of the use of perennials with more detailed characteristics of the periods. M. Müller was directly affected by those periods. The dedicated M. Müllers work was treated as her biography, as well as some of her works of available resources. In the characteristic of use perennials according to M. Müller was based on her single comprehensive publication, in the book *Naše trvalky* (ang. *Our perennials*) (Machala, 1964).

Part of this work was also creation of current range of perennials use in the historical treatment, which was part of spreadsheet attachments, together with obtained historical ranges of 60th period of the 20th century and the chosen current assortment. The practical outcome of this work is the restoration of perennial flowerbeds *Perenetum* in the chateau park in Lednice together with the project documentation of the draft.

Other attachments of the work are M. Müllers plans for perennial plantings in the chateau park in Lednice, and the assortment of plants recommended to plant into individual types, as a part of the chapter dealing with the segmentation and usage of the perennials.

Keywords: Margaret Müller, perennials, history, personalities, gardening, perenne, perennial herbs, vegetation restoration

10. Zoznam použitej literatúry

- ANONYMUS, Fa Gebrüder Schütz a pěstování trvalek. Olomučany : nepublikované, 2002. 1 s., uložené: Jana Fojtíková
- BÍNOVÁ, Ludmila, Rozbor použití trvalek v sadovnické tvorbě so zmněšením na veřejnou zeleň, Lednice na Moravě, 1982, karton 266, sign. D-76.056, Archiv MZLU v Brne, fond Sběrka disertačních prací
- ČERNOUŠKOVÁ, Dagmar ; ČERNÁ, Iveta; LIŠKA, Pavel. *Vila Tugendhat*. Brno : Metoda, spol. s. r. o., 2008. 40 s. ISBN 978-80-86549-48-4.
- ČERNOUŠKOVÁ, Dagmar, et al. Nové poznatky ke stavební historii vily Tugendhat a k její obnově a rekonstrukci v letech 1982-1985. Průzkumy památek. 2008, roč. XV., 1, s. 89 - 126. Dostupný také z WWW: <<http://www.tugendhat.eu/data/2008-01-06%5B1%5D.pdf>>.
- FULÍN, Martin. *Květiny zahradní v změ venku vytrvalé : Pereny či ostálky*. Praha : Knihotiskárna Bělský a Ježek, 1925. 292 s.
- HOBHOUSE, Penelope. *Plants in garden history : An illustrated history of plants and their influences on garde styles - from ancient Egypt to the present day*. London : Pavilion, 2004. 336 s. ISBN 1-86205-660-9.
- JAKÁBOVÁ, MACHOVEC, et al. Sadovnické květinářstvo. 1. Nitra : SPU v Nitre, 2006. Vývoj sadovnického květinářství v českých zemích a na Slovensku, s. 209. ISBN 80-8069-740-X.
- KALUSOK, Michaela. *Zahradní architektura*. 1. vyd. Brno : Computer Press, 2004. 192 s. ISBN 80-251-0287-4.
- KNOTKOVÁ, Ivana. *Anglická zahradní tvorba 19. a první polovice 20. století se zaměřením na použití vytrvalých bylin*. Lednice, 2006. 111 s. Diplomová práce. Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně.
- KRAJČOVIČOVÁ, D, CABANÍKOVÁ, M. Bylinné záhrady ako súčasť architektonického priestoru v histórii aj v súčasnosti. In *Strom a květina - součást života : Sborník z vědecké konference s mezinárodní účastí Výzkumného ústavu Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, veřejné výzkumné instituce, konané u příležitosti 80. výročí zahradnického a krajinářského*

- výzkumu v *Průhonících*. Pelhřimov : Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, 2007. s. 77-79. ISBN 978-80-85116-52-6.
- KREJČÍ, Pavla. *Getsemanská zahrada v Olomučanech u Blanska : program obnovy a regenerace arboreta*. Lednice, 2001. 57 s. Diplomová práce. MZLU v Brně.
- KUŤKOVÁ, Tatiana . *Obnova trvalkového rabata v zámeckém parku v Lednici*.
Lednice : Q, 2009. 15 s.
- MACHALA, František, et al. *Naše trvalky*. 2. Praha : SZN, 1964. 398 s.
- MACHOVEC, Jaroslav. *Sadovnické květinářství : Byliny v sadovnické tvorbě*. Vydání první. Brno : Státní pedagogické nakladatelství, n.p., 1983. 243 s. 17-451-82.
- MARTINEK, Jiří. Historie používání přírodě blízkých bylinných vegetačních prvků. In *Management sídelní zeleně, Luhačovice 2004*. 1. vyd. Praha : SV, s.r.o., 2004. s. 65-71. ISBN 80-902910-7-4.
- MIKOVCOVÁ, Alena . Markéta Müllerová, roz. Roderová - excerpce informací o působení na VŠZ v Brně. Brno, 2008. 4 s.
- MÜLLEROVÁ, Markéta . Použití trvalek ve veřejné zeleni. *Ovocnářství a zelinářství*. 1953, ročník 1, č.6, s. 130-131.
- NOVÁK, Zdeněk, et al. *Památkový záměr obnovy zámeckého parku v Lednici*. Brno, 1999. 22 s.
- PACÁKOVÁ - HOŠŤÁLKOVÁ, Božena, et al. *Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. 1. vyd. Praha : Libri, 1999. 521 s. ISBN 80-85983-55-9. s.12.
- ŠIMEK, Jakub. *Zahradní umění Piera de 'Crescenzi : Osmá kniha zemědělské Encyklopedie - Ruralia commoda z roků 1304-1309*. Klatovy : Dragon Press, 2007. 194 s. Fontes Hortorum. ISBN 978-80-254-0780-6.
- ŠIMEK, P. Vymezení pojmu vegetační prvek a jeho praktické uplatnění. In *Sborník referátů – Konference k 20. výročí trvání samostatného studijního oboru pro zahradní a krajinářskou tvorbu*. MZLU, 1998. s 87 – 95.
- ŠIMEK, P. X. *Trvalkové záhony (záhony trvalek)*. Koncept osnovy přednášek. Zahradnická fakulta, MZLU v Brně. Lednice, 2006.
- ŠIMEK, Pavel, et al. *Projekt obnovy zámeckého parku v Lednici na Moravě*. 2003.
- ŠIMEK, Pavel. *Koncept osnovy přednášek Zakládání a údržby zeleně : Projekt údržby zeleně*. Lednice, 2006. 10 s.
- ŠONSKÝ, Drahošlav. *Moderní zahrady*. 1. vyd. Brno : ERA, 2007. 277 s. ISBN 978-80-7366-088-8.
- TOMAŠKO, I., SUPUKA, J.: *Obnova historickej zelene*. Slovenská poľnohospodárska

univerzita v Nitre. 2003, 76 s., ISBN 80-7137-893-3. In: NOVÁK, L.:
*Rekonštrukcia vybraného historického parkového objektu s ohľadom na
možnosti jeho využitia – Želiezovce*, Nitra, 2005, 65 s., Diplomová práca,
Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre.

VANĚK, Vlastimil . *Bydlíme v zahradě : Aneb povídání o novodobé obytné zahradě*. 1.
vydání. Praha : Merkur, 1972. 343 s. 51-020-72.

VANĚK, Vlastimil ; VAŇKOVÁ, Jana. *100 nejkrásnějších : Trvalky*. Vydání první.
Praha : Státní zemědělské nakladatelství , 1982. 304 s. 07-007-82.

VANĚK, Vlastimil, et al. *Trvalky v zahradě*. Vydání první. Praha : Státní zemědělské
nakladatelství, 1973. 495 s. 07-061-73.

VĚTVIČKA, Václav , et al. *Trvalky*. Vydání první. Praha : Aventinum, s.r.o., 1998. 223
s. ISBN 80-7151-047-5.

WAGNER, Bohdan. *Základy sadovnické a krajnářské kompozice I. : Historický vývoj*.
1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, n.p., 1983. 257 s. ISBN 17-
273-83.

WAGNER, Bohdan. *Základy sadovnické a krajnářské kompozice I. : Historický vývoj*. 1.
vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, n.p., 1983. 257 s. ISBN 17-273-
83.

ŽÍDKOVÁ, Karmen. *Význam díla Gertrude Jekyll pro záhradní a krajinářskou tvorbu*.
Lednice, 2003. 128 s. Diplomová práce. Mendelova zemědělská a lesnická
univerzita v Brně.

DVD

Profesor Jaroslav Machovec [CD-ROM]. 2010, uložené: Mezeum města Brna, Studijní
a dokumentační centrum – vila Tugendhat.

Archívne materiály

ARCHIV MĚSTA BRNA , fond B 1/39, Národní výbor města Brna – kartotéka domovského
práva 1850-1948, krabica 288, kopie uložené : Studijní a dokumentační centrum
– vila Tugendhat.

MENDELOVA UNIVERZITA BRNO, univerzitní archiv, archivní fond MENDELU Brno,
rektorát II, osobní spis, karton 131, č. 1480.

MENDELOVA UNIVERZITA BRNO, univerzitní archiv, archivní fond MENDELU Brno,
rektorát II, kádrový spis, karton 48, inv. č. 2761.

MENDELOVA UNIVERZITA BRNO, univerzitní archiv, archivní fond MENDELU Brno, rektorát II, vědecko-výzkumné oddělení, Botanická zahrada a arboretum, karton 98, inv. č. 98.

MENDELOVA UNIVERZITA BRNO, univerzitní archiv, archivní fond MENDELU Brno, rektorát II, majetkoprávní agenda, Olomučany, karton 1.

Ústne podanie

FOJTÍKOVÁ, Jana, [2010-08-22] *Pôsobenie Markéty Müllerovej v Olomučanoch* [ústne podanie].

MACHOVEC, Jaroslav, [2010-10-28] *Markéta Müllerová a jej práca* [ústne podanie].

OTRUBA, Ivar, [2011-02-10] *Markéta Müllerová a jej práca* [ústne podanie].

NOHEL, [2011-03-05] *Markéta Müllerová a jej práca* [ústne podanie].

KUŤKOVÁ, T. [2010-09-12] *Práca Markéty Müllerovej na VŠZ v Brne* [ústne podanie].

WEB

QUITT, Klimatické regiony ČR (dle Quitt, 1971). *Svaz pro integrované systémy pěstování ovoce* [online]. 10.1.2011, [cit. 2011-02-24]. Dostupný z WWW: <<http://www.ovocnarska-unie.cz/web/web-sispo/>>.

ANONYMUS, Pohoří, hory a nížiny. In ŠÁRA, Lubomír; ŠÁRA, Michal. *Regiony České republiky* [online]. [s.l.] : [s.n.], 2007 - 2010, 2010 [cit. 2011-02-24]. Dostupné z WWW:

<<http://regiony.ic.cz/index.php?clanek=povrch&dir=morava&menu=morava>>.

ANONYMUS, *Mapový server : Tisk geologických map* [online]. 2003, 2010 [cit. 2011-02-24]. Česká geologická služba. Dostupné z WWW: <<http://www.geology.cz/extranet/geodata/mapserver>>.

ANONYMUS, *Půdní mapy AOPK ČR : Digitální půdní mapa ČR 1:50000* [online]. 2010, 2010 [cit. 2011-02-24]. Oddělení monitoringu půdy, pracoviště Brno, Aopk ČR. Dostupné z WWW: <<http://www.nature.cz/monitoring-pud/ctihtmlpage.php?what=1500>>.

ANONYMUS, *Florentská charta : Historické záhrady* [online]. Florencia : X, 1982, 2002 [cit. 2011-04-19]. Dostupné z WWW: <http://www.pamiatky.sk/pamiatky/data/obrazky/File/ICOMOS/4_charta_zahrady_FLORENCIA_1982.pdf>.

11. Prílohy

Samostatná tabuľková príloha

Výkres č.1 – Sprievodná správa

Výkres č.2 – Súčasný stav

Výkres č.3 – Návrh na odstránenie drevín

Výkres č.3 – Umiestnenie záhonov

Výkres č.4 – Osadzovací plán záhonu A

Výkres č.5 – Výškové členenie záhonu A

Výkres č. 6 – Osadzovací plán záhonu B

Výkres č. 7 – Výškové členenie záhonu B

Výkres č. 8 – Technická správa

DVD – prof. Jaroslav Machovec

CD – Historické plány Markéty Mullerovej